

Tisdagen den 4 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 23 april.

§ 2 Meddelande ang. val

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att vid morgondagens sammanträde val kommer att ske av dels 48 ledamöter i den nämnd, som jämlikt 69 § riksdagsordningen äger döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels två fullmäktige i riksbanken jämte två suppleanter, dels ock tre fullmäktige i riksgäldskontoret jämte fyra suppleanter.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 5–12 maj 1971 för deltagande i utrikes resa.

Stockholm den 30/4 1971

Per Stjernström

Till riksdagens kammare

För deltagande i sammanträde med svenska delegationen vid nedrustningsförhandlingarna i Genève anhåller jag härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 4–7 maj.

Stockholm den 3 maj 1971

Ola Ullsten

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 4 Fru andre vice talmannen meddelade att herr *Larfors* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 3–16 maj.

Herr *Larfors* beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömlen.

Tisdagen den
4 maj 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

§ 5 Om sysselsättningsfrämjande åtgärder

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Hellströms* (s) den 14 april framställda interpellation, nr 103, dels herr *Stålhammars* (fp) den 15 april framställda interpellation, nr 104, dels herr *Engströms* (vpk) den 16 april framställda interpellation, nr 106, dels ock herr *Perssons* i Karlstad (s) den 23 april framställda interpellation, nr 112, och anförde:

Fru talman! Herr Hellström har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att häva den starkt ökade ungdomsarbetslösheten.

Herr Stålhammar har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att snabbt förbättra det mycket besvärliga sysselsättningsläget i Örebro län.

Herr Engström har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att öka sysselsättningsmöjligheterna på olika håll i landet för att bekämpa den högsta arbetslösheten och skapa full sysselsättning.

Herr Persson i Karlstad har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra det nuvarande besvärliga sysselsättningsläget i Värmlands län.

Eftersom interpellationerna behandlar samma ämnesområde anhåller jag att få besvara dem i ett sammanhang.

Arbetsmarknadsläget är inte tillfredsställande. Vi hade i april ca 65 000 registrerade arbetslösa. Av arbetslöshetskassornas medlemmar var 2,4 procent arbetslösa. Denna situation är i hög grad influerad av läget inom byggnadsverksamheter. Dessutom spelar den ännu olösta avtalsrörelsen sin roll.

Inom byggnadssektorn strävade vi under fjolåret efter att dämpa den intensiva expansionen som hotade att överanstränga våra resurser. Detta medverkade under hösten till ett lugnare tempo. Därmed blev det utrymme för ökade investeringar inom varuproduktionen. Samtidigt började dock en viss konjunkturdämpning att göra sig gällande inom industrin. Inom byggnadsbranschen har slutligen också tjänstemannakonflikten som försenat vissa byggnadslov påverkat sysselsättningen. De åtgärder som regeringen har vidtagit under den senaste tiden för att främja sysselsättningen har därför framför allt varit inriktade på byggnadssektorn.

Jag har nyligen i svar på en enkel fråga redogjort för de stimulansåtgärder som har beslutats. De innefattar igångsättning av 2 500 statsbelånade och 1 000 privatfinansierade lägenheter, igångsättningstillstånd och befrielse från investeringsavgift för byggnadsprojekt till en kostnad av ca en miljard kronor, beslut om bidrag till kommunala beställningar hos företag med sysselsättningssvårigheter, ianspråktagande av ytterligare 7 000 platser inom arbetsmarknadsutbildningen och beredskapsarbeten för 2 000 personer utöver vad som tidigare planerats.

Under våren och sommaren bör vi kunna räkna med en sedvanlig säsongmässig uppgång i sysselsättningen. De åtgärder som vidtas kommer därför att i hög grad inriktas på att upprätthålla sysselsättningen nästa vinter. Av väsentlig betydelse är därvid igångsättningen av nya bostadsbyggen under andra och tredje kvartalen i år. I det avseendet vilar ett stort ansvar på den kommunala planeringen för att bostadsbyggnadspro-

grammet skall kunna uppfyllas.

Regeringen kommer vidare att föreslå riksdagen att investeringsavgiften avskaffas den 1 juni 1971 för att främja ett ökande byggande utanför bostadssektorn nästa vinter. Fullföljandet av bostadsbyggnadsprogrammet och avskaffandet av investeringsavgiften kommer att få betydelse inte bara för byggnadsverksamheten utan också för leverantörer på byggnadssektorn och för transportnäringen.

Givetvis kommer också de reguljära arbetsmarknadspolitiska medlen att utnyttjas intensivt. Vi har ju även i dagens läge ett betydande antal obesatta lediga platser. Det är en central uppgift att underlätta för människor som saknar sysselsättning att utnyttja dessa arbetstillfällen.

Vi hade enligt arbeidskraftsundersökningarna i februari månad 33 000 arbetslösa under 25 år. I mars sjönk antalet till 26 000. I mars i fjol då högkonjunkturen var på sin höjdpunkt var siffran 20 000.

Ungdomarna är generellt sett eftersökta på arbetsmarknaden, men det innebär inte att de kan se bekymmerslöst på sin framtida arbetsmarknadssituation. Framför allt måste man räkna med att personliga önskemål i fråga om arbetets art osv. i varje fall inte omedelbart kan tillgodoses. Arbetsmarknadsstyrelsen har nyligen antagit ett särskilt program för arbetsmarknadspolitiska åtgärder speciellt inriktade på ungdomen.

Vad särskilt gäller sysselsättningen i Örebro och Värmlands län påverkas denna i stor utsträckning av omställningarna inom industrierna. Dessa omställningar har påkallat insatser från arbetsmarknadsverkets sida för att dels underlätta arbetskraftens övergång till andra näringsområden, dels i särskild ordning bereda sysselsättning åt äldre och handikappade som inte har kunnat få anställning på den öppna arbetsmarknaden. För närvarande omfattas ca 3 000 personer i vart och ett av de båda länen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av utbildning, beredskapsarbete eller skyddad sysselsättning.

Jag vill även peka på de regionalpolitiska åtgärderna. En produktionsenhet från statistiska centralbyrån med drygt 300 anställda har förlagts till Örebro. En ytterligare kraftig utbyggnad av verksamheten i Örebro kommer att ske de närmaste åren. Genom frisläppande av investeringsfonder har vidare för näringslivet betydelsefulla investeringar kunnat göras på andra orter i Örebro län. Delar av Värmlands län tillhör området för lokaliseringstöd. Med dess hjälp har betydelsefulla insatser gjorts. Ytterligare insatser kommer att göras allteftersom projekt kommer fram. Jag vill också erinra om regeringens förslag att till Karlstad flytta statliga verksamheter med 625 personer anställda.

Herr HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

De frågor i samband med ungdomsarbetslösheten som aktualiseras i den här interpellationen är av samma slag som de som togs upp av det Socialdemokratiska ungdomsförbundet i en skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen i mitten av mars i år. Det är två problem som tas upp. Det är dels de akuta sysselsättningsproblem för ungdomen som är en följd av den allmänt sämre konjunkturen, dels problemet med de långsiktiga

svårigheter på arbetsmarknaden vilka de ungdomar får som har en mycket kort grundutbildning.

Det finns för närvarande omkring 900 000 ungdomar under 35 år som bara har en sju- eller åttaårig skolutbildning. Går vi ner i åldrarna och ser på de ungdomar som är t. ex. under 20 år, finner vi att det där är åtskilliga tiotusental som har en mycket svag allmän skolutbildning och ingen yrkesutbildning. Det är alltså inte minst fråga om ungdomar som så att säga har kommit i skarven till de stora utbildningsreformerna på 1960-talet.

Problemet att en konjunkturförsämring drabbar ungdomar hårt är i och för sig inte ovanligt. Det är bl. a. en följd av att konjunkturförsämringen tar sig uttryck i nyanställningsstopp, som då speciellt drabbar ungdomen.

En konjunkturförsämring drabbar också många andra grupper – de äldre, de handikappade osv. Skälet till att just ungdomsarbetslösheten tagits upp av Socialdemokratiska ungdomsförbundet och av mig i den här interpellationen är ju att problemen blir verkligt svåra när det sker en konjunkturförsämring och det samtidigt finns ett utbildningsgap av det slag vi nu har till följd av 1960-talets utbildningsreformer. När de kortutbildade ungdomarna blir arbetslösa kan deras ställning på arbetsmarknaden för lång tid – kanske hela deras livstid – bli utomordentligt svag. Gapet i utbildning är kanske större inom ungdomsgruppen än i någon annan grupp, därför att den stora majoriteten av ungdomar har fått del av den långa skolutbildningen och av en god yrkesutbildning. Därför blir svårigheten för de ungdomar som har kommit i skarven här oproportionerligt stor i jämförelse med vad den blir i andra åldersgrupper. När då konjunkturavmattningen inträffar, har vi anledning att vara allvarligt oroade för dessa ungdomars ställning på arbetsmarknaden långt fram i tiden.

Ibland har man i debatten om den ökade ungdomsarbetslösheten velat göra gällande att den skulle vara ett problem för akademiker. Det är inte på det sättet. Det är alldeles klart att den stora majoriteten av den arbetslösa ungdomen, t. ex. ungdomar under 25 år, är ungdomar som har en kort utbildning. Mellan tre fjärdedelar och fyra femtedelar av de arbetslösa ungdomarna rapporteras av länsarbetsnämnderna sakna yrkesutbildning. Ungdomsarbetslösheten är alltså inget akademikerproblem, som det har framställts i tidningarna, utan ett allvarligt problem för just den ungdomsgrupp som är svagast.

I svaret på interpellationen sägs att ungdomsarbetslösheten, mätt efter arbetskraftsundersökningarna, har minskat något från februari till mars. Vidare anförs att arbetsmarknadsstyrelsen just har lagt fram ett program för att möta ungdomsarbetslösheten. När det gäller arbetslöshetens omfattning vore det väl bra, om det förhöll sig så som interpellationssvaret antyder, nämligen att ungdomsarbetslösheten har gått ner. Emellertid är arbetskraftsundersökningarna ett bräckligt instrument när man gör jämförelser mellan två näraliggande månader. Den registrerade kassaarbetslösheten har faktiskt under samma period, från februari till mars, ökat något. För mars och april ligger den på i stort sett samma nivå, 9 300 personer, vilket är drygt dubbelt så hög arbetslöshet som vid

samma tid förra året. Det ser ut, i varje fall på kassaarbetslösheten, som om ungdomsarbetslösheten är ett segt problem där en vinterarbetslöshet håller sig kvar in i våren. Det tycks inte ske någon säsongmässig förbättring, i varje fall inte ännu.

Det principprogram som arbetsmarknadsstyrelsen för någon vecka sedan har antagit är ett program i ett tiotal punkter, ett program som så långt det räcker är utomordentligt upplagt, enligt min uppfattning. Såvitt jag förstått kommer man under den närmaste tiden att fylla dessa punkter med ett konkret innehåll, och det är väl väsentligt då att inte minst vad som sägs i programmet om den uppsökande verksamheten verkligen ges en stor regional bredd och att den uppsökande verksamhet man talar om får ordentliga personella resurser. Det gäller inte minst att komma ut till dessa ungdomar, där de befinner sig. Det är inte alls säkert att alla de som för första gången går ut på arbetsmarknaden självmant går till arbetsförmedlingen. De vet kanske inte hur de skall bete sig för att söka arbete ordentligt. Därför är det bra som det säges i programmet att man skall gå ut på ungdomsgårdar, klubbar osv. och där försöka nå ungdomen med information om arbetsmarknadsläget och möjligheterna.

Vi har också speciellt från Socialdemokratiska ungdomsförbundet anledning att hälsa med tillfredsställelse att man även tillmötesgått vårt önskemål om att sammankalla en konferens med de politiska ungdomsorganisationerna kring ungdomsarbetslöshetens problem. Det är utmärkt att en sådan konferens kommer till stånd. Det finns som sagt möjlighet att också via våra organisationer — såväl de politiska ungdomsorganisationerna som en lång rad andra organisationer i vårt samhälle — nå ut till ungdomarna med den uppsökande verksamheten. Vi är från vår sida beredda att arbeta för det.

När det gäller möjligheterna att på längre sikt förbättra just den svaga ungdomsgruppens ställning måste man dock konstatera, att den frågan berörs mycket flyktigt i programmet. Man vill göra en kartläggning av ungdomens attityder på arbetsmarknaden, och det är väsentligt, men med den bakgrund som jag försökt att kort antyda tror jag att det är avgörande att också på kort sikt gå ut med ett program för att allmänt på arbetsmarknaden stärka de ungdomsgruppers ställning som är svaga ur utbildningssynpunkt och saknar yrkesutbildning. Den frågan berörs egentligen inte i interpellationssvaret och inte heller i någon betydande grad i arbetsmarknadsstyrelsens program.

Det är alltså gapet mellan dem som har fått del av utbildningsreformerna och den andra gruppen som det är fråga om. Vi måste tyvärr vänta att många av de sociala problem som vi kommer att få i landet i framtiden kommer att hänga samman med huruvida man lyckas ge en något så när likvärdig plattform för de ungdomsgrupper som i dag står så väsentligt mycket efter sina kamrater i de möjligheter samhället gett dem.

Här har man i viss utsträckning gått ut för att försöka förbättra de kortutbildade ungdomarnas ställning — bl. a. de som inte har någon yrkesutbildning och som inte fått full grundskoleutbildning eller som inte har gått igenom hela grundskolan. Man har velat erbjuda dem yrkesskoleplatser, som varit lediga och som det alltså inte funnits andra sökande till. Det är klart att denna väg leder till vissa resultat, men jag tror att om man

Tisdagen den
4 maj 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

verkligen försöker förstärka de svaga ungdomsgruppernas ställning på arbetsmarknaden och få en utjämning till stånd, så räcker det inte. Det kan mycket väl vara så att dessa ungdomar får ta i varje fall en del av de yrkesskoleplatser som de andra ungdomarna inte sökt sig till och som "blivit över". Det kan vara de minst attraktiva yrkesutbildningarna, som kan leda till att dessa ungdomsgrupper ändå i framtiden kommer att ligga i botten på arbetsmarknaden. Man åstadkommer på det sättet inte med säkerhet någon lyftning av dessa ungdomars situation.

En fråga som i detta sammanhang aktualiserats från flera håll vore att sänka åldersgränsen för rätt till arbetsmarknadsutbildning och utbildningsbidrag generellt från den tjuugoårsgräns som vi har i dag till en lägre ålder eller att i varje fall medge mycket generösa dispenser utöver de dispenser som ges i dag för handikappade människor etc. Jag tror att det är nödvändigt att pröva att ge dessa ungdomar en starkare arbetsmarknadsutbildning än den som de kan få via eventuellt överblivna yrkesskoleplatser. Det finns problem när det gäller att samordna utbildningsbidragen åldersmässigt med den studiemedelsform som andra ungdomar har. Risken att dessa ungdomar kommer att bli vår framtida underklass är dock så stor, att man får tillgripa även okonventionella lösningar för att stärka deras ställning. Där tror jag att en inte tillräcklig men viktig ingrediens i ett långsiktigt program för att förbättra de kortutbildade ungdomarnas situation är att sänka åldersgränsen för arbetsmarknadsutbildning.

Jag vill sluta med att fråga inrikesministern om han är beredd att medverka till att försöka lägga upp ett program som stärker de kortutbildade ungdomsgruppernas ställning på arbetsmarknaden allmänt, där en sänkning av åldersgränsen i arbetsmarknadsutbildningen är en väg men där man naturligtvis också får tänka sig ett stort utbud av arbetsmarknadsinriktad utbildning som ges ett sådant innehåll att man verkligen tar sikte på att lösa problemen för de ungdomar som man vill fånga in bl. a. med den uppsökande verksamheten.

Herr STALHAMMAR (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Min fråga gällde förhållandena i Örebro län.

Svaret innehåller till största delen allmänna och för oss ganska välkända synpunkter. Vi vet att sysselsättningsläget har varit mycket besvärligt under vissa tider i olika områden av vårt land. I de flesta fallen har det emellertid rört sig om problem i glesbygdsområden, där antalet arbetstillfällen varit mycket litet och där möjligheterna till nyetablering av industrier har varit små på grund av avstånd, transportkostnader, klimatförhållanden etc. Ibland har det rört sig om ungdomsarbetslöshet, det har också varit fråga om arbetslöshet för äldre. Men att nu helt plötsligt kunna konstatera en hög arbetslöshet i ett län som Örebro län är verkligen alarmerande. Det är en indikation på att läget är allvarligt – kanske allvarligare än vanligt.

Länet ligger mitt emellan Stockholm och Göteborg, 25 mil från Stockholm och 28 mil från Göteborg. Det borde från många synpunkter vara önskedrömmen för en länsplanerare, eftersom man bara har 8 mil till

den ort som ligger längst bort från residensstaden, eftersom näringslivet är ganska väl differentierat med jord- och skogsbruk, bergsbruk samt industrier av olika typ och inriktning. När nu det som har betraktats som glesbygdsproblem dyker upp mitt i centrala Sverige frågar man sig naturligtvis hur regeringen har lyckats uppfylla sitt löfte om full sysselsättning.

Örebro län redovisar i mars 1971 2 695 arbetslösa. En så stor arbetslöshet har man inte haft i det länet sedan januari 1959. Från år 1965 och framåt har man hela tiden redovisat stigande siffror. De senaste siffrorna från mitten av april visar en arbetslöshet på 2 641 personer. Vi kan alltså konstatera en minskning i arbetslösheten på 54 personer mellan mars och april. Normalt sett brukar minskningen i arbetslöshetssiffrorna mellan mars och april naturligt nog slå igenom mycket hårt på grund av säsongvariationerna. Vi kan konstatera att under hela efterkrigstiden – alltså från 1945 och framåt – har vi aldrig kunnat inregistrera en så liten minskning i arbetslösheten mellan månaderna mars och april som i år.

Av de nu redovisade arbetslösa – 2 641 personer – är ungefär 1 100, alltså något mindre än hälften, under 50 år. De som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, alltså de som deltar i allmänna beredskapsarbeten, beredskapsarbeten för handikappade, arbetsmarknadsutbildning, arkivarbete etc., uppgår till 3 088 personer. Antalet lediga platser uppgår i år till 879. De som var arbetslösa vid samma tid i fjol och ville söka ett arbete kunde då välja mellan 2 174 lediga platser – alltså en minskning på ett år från 2 174 till 879 lediga platser. Dessutom vet vi att under det första kvartalet i år har antalet varslade uppsägningar varit mycket stort. Under de första fyra månaderna, alltså t. o. m. april, har man i 22 företag varslat ungefär 200 personer om uppsägning. Det är klart att mycket av de här problemen bottnar i strukturförändringarna och i den allmänna konjunkturdämpningen, men i vissa fall har länet genom sin struktur drabbats av speciella problem – inom skoidustrin t. ex. och nu senast inom byggämnesindustrin.

Inrikesministern säger i interpellationssvaret att regionalpolitiska åtgärder har vidtagits, och till dessa hör lokaliseringen till Örebro av en produktionsenhet av statistiska centralbyrån. Den har 300 anställda och skall expandera under de närmaste åren. Problemet är bara det att det som länet i första hand behöver är ersättningar för de industriarbetsplatser som fallit bort. SCB är nog bra i och för sig, men 90 procent av personalen är kvinnor, och om man skulle ha haft en riktig regionalpolitisk satsning – vilket i praktiken här är omöjligt – skulle SCB naturligtvis ha placerats i länets västra delar, där den tunga industrin ligger. I Degerfors, Hällefors och Karlskoga har man behov just av kvinnliga arbetsplatser som komplement till den tunga industrin. Däremot skulle i själva centrum av länet en tung industri behövas som komplement till den relativt sett goda tillgången på arbetsplatser inom serviceyrkena. I det läge där man för närvarande befinner sig måste man därför försöka lösa problemet med pendling för de kvinnor, som bor i länets västra delar med den tunga industrin men vill arbeta t. ex. inom SCB i Örebro. Det medför i sin tur problem med barntillsyn, tider att passa etc. Det som behövs är alltså arbetsplatser som svarar emot hela familjens behov, mot både

mannens och kvinnans behov.

Om vi ser litet grand på skoindustrin, som ju har varit den bärande industrin i länet, finner vi att läget länge har varit mycket besvärligt. Man redovisar för hösten 425 personer som friställts inom den industrin. Vissa förespråkare för branschen säger att det möjligen kan finnas en viss optimism inför hösten, då konkurrensen inte är så hård, men på längre sikt är läget bekymmersamt, och man kan behöva förnyade statliga stödbeställningar som hjälp för att trygga sysselsättningen. Men de åtgärderna måste vidtas omedelbart.

Mot bakgrunden av det läge som redovisas är det naturligtvis underligt att man kan konstatera att ett par industrier, som nu har begärt att få ta investeringsfonden i anspråk för att bygga ut, har fått nej. I det ena fallet rörde det sig om en verkstadslokal som skulle byggas för drygt 2 miljoner kronor. Hade man fått bygga den, så skulle man ha kunnat ge ytterligare 20 personer arbete, men svaret blev tyvärr nej. I norra delen av länet finns en annan industri, som också begärde att få ta investeringsfonden i anspråk för att bygga till och bygga om en maskin. Om inte det kunde ske, så riskerade man permitteringar. Även i det fallet blev svaret nej. Nu ligger några ansökningar om att få ta investeringsfonderna i anspråk från olika företag i länet hos AMS och länsarbetsnämnden, och man hoppas verkligen att de blir mera välvilligt behandlade än de som jag nyss refererade.

Fru talman! Låt mig få säga en sak till som gäller lokaliseringssynpunkterna! För närvarande arbetar sjöfartsverket med en utredning om en eventuell utbyggnad av Göta kanal. Jag hade förra veckan en interpellationsdebatt om detta med kommunikationsministern, och han sade då att han i nuvarande läge inte ville säga någonting förrän sjöfartsverkets utredning var klar. Vi vet att Göta kanal mynnar i Vättern. Den kommer alltså in bl. a. i Örebro län. Vi vet också med stöd av alla internationella erfarenheter att tillkomsten av en ny transportled, ett kanalalternativ t. ex., alltid får en positiv lokaliseringsspolitisk effekt dels därför att kanalen i och för sig ofta erbjuder billigare frakttariffer än övriga transportmedel, dels därför att förekomsten av alternativa transportleder automatiskt medför att konkurrensen blir hårdare och därmed frakttarifferna lägre. En breddning av kanalen skulle alltså medföra att attraktiviteten hos länet ur lokaliseringssynpunkt skulle öka betydligt. Samtidigt skulle en mängd personer kunna beredas arbete under den tid då själva breddningsarbetet och hamnbyggnadet pågår. Jag förutsätter därför att inrikesministern, när han arbetar med sysselsättningsfrågorna i Örebro län, också har intim kontakt med kommunikationsministern, så att de gemensamt ur olika aspekter diskuterar, analyserar och tar ställning till problemet med breddning av Göta kanal.

Det vi kan konstatera är alltså att vi för närvarande i ett centralt län med relativt differentierat näringsliv har hamnat i ett sådant läge att man egentligen bör jämställa länet med landets stödområden. Tyvärr måste jag säga att det svar jag fick av inrikesministern inte har dämpat mina farhågor för att läget kan bli ännu värre. Jag kan inte hitta några konstruktiva förslag eller några för mig mera optimistiska tongångar, men jag hoppas att inrikesministern vill presentera dem litet senare i denna debatt.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag har tagit upp dessa frågor i min interpellation ur en litet vidare aspekt än de andra interpellanterna och ställt frågan vad regeringen tänker göra för att bekämpa arbetslösheten i hela landet.

Inrikesministerns svar måste ju ses mot bakgrunden av läget när interpellationen framställdes och läget i dag, och i båda fallen handlar det om mycket oroande siffror och utvecklingstendenser. Vi hade när interpellationen framställdes 65 000 registrerade arbetslösa. Man kan använda olika siffror. Intressantare och mera rättvisande är nog arbeidskraftsundersökningens siffror, som visade på 65 000 i mars förra året och 99 000 i mars i år. Det hade, när jag lämnade min interpellation, utfärdats varsel för ungefär 8 000 anställda.

Aftonbladet hade för kort tid sedan en artikelserie om den äldre arbetskraftens problem, där man summerade hur man bedömde utvecklingstendenserna. Det sades att 100 000 svenskar i höst kommer att försörja sig på skyddade verkstäder, beredskapsarbeten, arkivarbeten och omskolning. Det betyder att AMS är en av våra största arbetsgivare, och det är väl inte precis den utveckling som vi skulle vilja ha.

Nya inslag i bilden är ju spridningen av arbetslösheten i hela landet, även i storstadsregionerna, och den ökade ungdomsarbetslösheten. Förutom den industriella reservarbetslöshetsarmén av undersysselsatta fanns redan när interpellationen framställdes en växande och oroande registrerad arbetslöshet. Det råder litet olika uppfattningar om huruvida det är den högsta på tio eller på femton år; det är väl inte så intressant i sammanhanget.

Sedan har vi fått konjunkturinstitutets barometer, som visar att den svenska ekonomin är på väg in i en kris. Nedgången är snabbare än under föregående kapitalistiska konjunkturcykel. Man väntar ytterligare varsel och permitteringar, och de mest markanta kristecknen finns hos hemmamarknads- och konsumtionsvaruindustrin. Vad som därutöver kanske är rätt intressant är att i vår mest utpräglade exportindustri, vår största industri, nämligen verkstadsindustrin, är det framför allt efterfrågan på hemmamarknaden som sviktar.

I remiss- och finansdebatten underkastade vänsterpartiet kommunisternas talare långtidsutredningen och finansplanens värderingar och målsättningar mycket hård kritik. Dess främsta målsättningar är att pressa tillbaka den offentliga och privata konsumtionen till förmån för ökade industriinvesteringar. Utöver de privata konsumenterna skulle framför allt kommunerna och bostadsbyggandet drabbas. Erfarenheten har visat att bostadsbyggandet kommit att användas som konjunkturpolitiskt dragspel.

Trots att denna politik prövats i årtal utan resultat, markerade finansplanen en ännu hårdare inriktning på denna kurs. Men industrin har ju inte investerat. Man har använt pengarna till ökade utdelningar, till kapitalflykt, till spekulativ lageruppbbyggnad.

I finansdebatten föreslog vi att man i stället skulle gå in för att öka lönearbetarnas köpkraft, lägga om skattepolitiken, slopa moms på maten och sänka räntan. Vi förde fram en mycket stark kritik mot åtstramningen av bostadsbyggandet. I dag har vi 18 000 byggnadsarbetare

Tisdagen den
4 maj 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

arbetslösa, 12 procent av byggnadsarbetarkåren. Det är någon liten minskning procentuellt när det gäller de registrerade siffrorna, men den är skenbar därför att det är rätt många som är utförsäkrade. I fem avdelningar är över 20 procent av medlemskåren arbetslösa, i Sollefteå över 30 procent.

Byggnadsarbetareförbundets ordförande Knut Johansson angriper med rätta ryckigheten i byggnadsproduktionen. Den milda vintern borde ha verkat positivt för ökat byggande; i stället fick man en igångsättning som var 3 000 lägenheter mindre än motsvarande tid föregående år. Knut Johansson pekar också ut den direkta orsaken, nämligen att styrningen av näringslivets investeringar är dålig eller rent ut sagt saknas. Och det är det som är huvudfrågan. År efter år har man uppmanat lönearbetarna till återhållsamhet till förmån för ökade industriinvesteringar. Den reella verkan av det har blivit ökade bolagsvinster, men man har inga medel för att tvinga kapitalisterna att göra dessa investeringar.

Inrikesministerns svar i dag innehåller väl inte så mycket som är vare sig nytt eller positivt. Det har beviljats igångsättningstillstånd för 3 500 lägenheter; detta betyder egentligen bara att man tar igen eftersläpningen. Inrikesministern hänvisar också till igångsättningen av bostadsbyggandet under andra och tredje kvartalet, men denna igångsättning ger ju i och för sig inte någon ökad sysselsättning, för den skulle väl ha skett ändå enligt det bostadsbyggnadsprogram som riksdagen redan har beslutat om. Jag har därför mycket svårt att förstå vad det ger för ny sysselsättning.

Investeringsavgifterna slopas och igångsättningstillstånd beviljas för byggnadsprojekt på ca 1 miljard kronor, och det föreslås att investeringsavgiften slopas från den 1 juni. Allt det som man då skall bygga är i hög grad kommunala projekt. Inrikesministern meddelar också att man har beslutat om bidrag till kommunala beställningar hos företag med sysselsättningssvårigheter. Det där är ju rätt intressant mot bakgrund av de målsättningar som finansplanen hade och som vi var så starkt kritiska mot. Mycket av arbetslösheten hade kunnat undvikas med en annan målsättning.

Ett par ord om ungdomsarbetslösheten.

Inrikesministern säger att man måste räkna med att personliga önskemål inte omedelbart kan tillgodoses när det gäller för de unga att få arbete ute på arbetsmarknaden. Mats Hellström tog upp det här problemet något ensidigt, tycker jag. Jag är medveten om att det finns stora problem för just de ungdomar som han talade om, men jag tror ändå det är felaktigt att ställa frågan på det sätt som han gjorde. Det handlar nog inte om ökade svårigheter bara för dessa ungdomar nu och framöver, utan det handlar om ökade svårigheter för de yngre över lag, vare sig de är akademiker eller tillhör ungdomsgrupper som har en dålig yrkesutbildning. Det handlar här alltså om både-och.

Jag är medveten om att man, när det gäller den stora ungdomsarbetslösheten, kommer att säga att det också på många håll hos arbetsförmedlingarna finns efterfrågan på arbetskraft. Då kommer vi in på ett av de centrala problemen när det gäller ungdomen och arbetet i framtiden. Det är utformningen av arbetsmiljön. Jag hade anledning att förra veckan, när

vi diskuterade den frågan här i riksdagen, kritisera takten i arbetsmiljöutredningens arbete, och jag tror det finns anledning, då man skall ta upp frågan om ungdomens arbete och ungdomens villkor i arbetslivet, att på nytt understryka angelägenheten av att det blir en verkligt snabb takt i arbetet för att utrusta löncarbetarna med makt för att förbättra arbetsmiljön.

Regionpolitiken har ju inte heller blivit något medel för att på allvar motverka sysselsättningssvårigheterna. Inrikesministern hänvisar till att statistiska centralbyrån flyttat till Örebro med en enhet. Det är i och för sig ingenting nytt. Och att ca 600 personer flyttas till Karlstad från statliga verk i Stockholm ger ju inte omedelbar effekt, utan den utflyttningen avser saker och ting som skall ske på flera års sikt.

Den centrala frågan, i varje fall i dagsläget, är – jag vill återkomma till det – huvudmålsättningen i regeringens och de borgerliga partiernas finanspolitik med återhållsamhet för löncarbetarna och en skattepolitik som gynnar bolagen och de rika och som ger förtur för industriinvesteringarna. Det är det som har förvärrat sysselsättningssvårigheterna. Vi står nu inför avgörandet i avtalsrörelsen. Det vettiga vore väl då att bekämpa arbetslösheten genom att öka löncarbetarnas köpkraft.

Flera av Landsorganisationens talare riktade på första maj mycket stark kritik mot den uppreklamerade mästermedlaren och förre högerledaren Jarl Hjalmarson, som konsekvent lägger sina lönebud där Svenska arbetsgivareföreningen vill ha dem. Hur skulle det vara att efter alla års avtalsspel över huvudet på löncarbetarna lägga fram ett lönebud som utgick från deras, inte från Svenska arbetsgivareföreningens krav och behov? Detta är faktiskt en fråga som hör hemma här. Det är i väldigt hög grad finansplanen som styr även i detta fall. År efter år har vi fått höra, bl. a. från denna talarstol, hur nödvändigt det är att löncarbetarna är återhållsamma och inordnar sina krav i den finansplan som regeringen har lagt fram. Vi i vänsterpartiet kommunisterna tror dock att huvudfrågan om man vill vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa arbetslösheten är att åstadkomma verkligt kraftiga generella löneförbättringar samt att när det gäller skattepolitiken omedelbart bifalla förslaget om att ta bort momsens på livsmedel.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Fru talman! Först och främst ber jag att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation, som jag hade tänkt att framställa tidigare. Dröjsmålet har berott på att jag har velat invänta en eventuell förbättring under april månad. Då emellertid arbetslösheten har ökat ytterligare fram till räknatillfället den 15 april och då vi har den högsta registrerade arbetslösheten sedan statistikens tillkomst, vill jag nu delge inrikesministern min oro för utvecklingen på den värmländska arbetsmarknaden.

Redan i januari i år uppvisades rekordhöga arbetslöshetssiffror, och vid arbetsförmedlingarnas räkning den 15 april uppgick antalet arbetslösa till 3 892 personer. Vid samma tidpunkt befann sig 1 832 personer under s. k. arbetsmarknadsutbildning, och drygt 800 var placerade i beredskapsarbeten. Av de arbetslösa var drygt 1 000 kvinnor. Dessutom var 483 ungdomar under 25 år arbetslösa. Samtidigt hade vi nära 1 300 arbetslösa

Tisdagen den
4 maj 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

som var 60 år eller däröver, dvs. drygt 30 procent.

Antalet lediga platser hade den sista tiden ökat något och uppgick till 1 190 mot 2 016 i april föregående år. Svårast har byggnadsarbetarna drabbats. Jag kan nämna att fr. o. m. den 1 januari t. o. m. den 30 april har utbetalats 2 844 588 kronor i A-kassabidrag, vilket är drygt 1 miljon mer än föregående år under samma tidsperiod.

Den otillfredsställande sysselsättningen i byggnadsbranschen sammanhänger helt med minskade investeringar, och de förutsades redan i marsprognosen 1970. Framför allt har investeringarna minskat inom industrin. Vad som oroar mest i det sammanhanget är att även de kommande investeringarna inom industrin under den resterande delen i år förväntas bli relativt blygsamma, varför undersysselsättningen inom branschen förväntas bli bestående och synnerligen besvärande kommande vinter. När det gäller Värmlands län har vi inte heller något lager av s. k. oprioriterade byggnadsobjekt, varför ett borttagande av investeringsavgiften inte kommer att få någon nämnvärd effekt. Regionala insatser i form av beredskapsarbeten och ett eventuellt frisläppande av investeringsfonderna liksom ett ökat bostadsbyggande måste här insättas i god tid för att inte nästa vintersäsong skall ge en än dystrare bild.

Antalet varsel inom småindustrin har i vinter varit många, och som bekant har tre medelstora företag, nämligen Malmsjö piano, Jakobssons industrier och Levin-Kyla, nedlagt driften och avvecklar för närvarande rörelsen, medan andra företag har permitterat arbetskraft. Totala antalet varsel omfattar hittills i år 12 företag med sammanlagt 333 anställda.

Jag hyser stor oro för den äldre arbetskraften och för dem som fyllt 50 år och som tålmodigt väntar på en chans till meningsfull sysselsättning.

Av statistiken framgår också att en relativt kraftig ökning skett beträffande arbetslöshetens längd. Jag kan här nämna att 729 personer, eller 19,2 procent, har varit arbetslösa mer än 26 veckor. Dessa personer löper risk att bli vad vi i dagligt tal kallar utstämplade.

I detta sammanhang kan man väl hälsa med tillfredsställelse det nya lagförslaget rörande den äldre arbetskraften. Men jag tror att här behövs ytterligare åtgärder i form av t. ex. industriella beredskapsarbeten. Den situation som här har uppstått är mycket besvärande och har ställt arbetsmarknadsmyndigheterna inför mycket stora problem. De åtgärder som vidtagits i samband med den förda lokaliseringpolitiken har för Värmlands del varit betydande, men de har ingalunda varit tillräckliga för att hålla stånd mot den i övrigt krympande sysselsättningsvolymen.

Fru talman! Jag är medveten om att regeringen nyligen har beslutat om ytterligare stimulansåtgärder, som inrikesministern framhöll i svaret. Men jag tror inte att detta är tillräckligt för att klara sysselsättningen i mitt hemlän, och då framför allt när det gäller Västvärmland, där Säffle-, Arvika- och Årjängsområdet har en mycket brydsam sysselsättningssituation. De arbetslösa kommer i stor utsträckning från bruk där den privata industrin har nedlagt driften och där samhället får ta hand om arbetskraften.

I min interpellation har jag också aktualiserat ett ökat bostadsbyggande för Värmlands län med hänvisning till att vi för närvarande ligger

långt under medeltalet. Angränsande län, nämligen Örebro län, har ett lägenhetsbestånd på 102 242 och Värmlands län 105 494 lägenheter. I Örebro län färdigställdes 3 710 lägenheter under 1969, medan motsvarande tal för Värmlands län var 2 629. I Örebro län hade man 13,5 färdigställda lägenheter per tusen invånare och i Värmlands län 9,2. Dessa jämförelsetal bör noga beaktas. Jag hoppas att inrikesministern vid kommande kvottilldelning för Värmlands län tar detta till intäkt för att öka bostadsbyggandet där.

Den andra fråga som jag hoppas få svar på gäller om regeringen kan tänka sig ett generellt regionalt frisläppande av investeringsfonderna i skogslänen. Jag har velat aktualisera den frågan på grund av att utsikterna för kommande säsong synes vara allt annat än ljusa.

Så några ord om ungdomsarbetslösheten.

Länsarbetsnämnden i Värmlands län gjorde en specialundersökning som visade att ett stort antal önskar direktplacering trots brist på yrkesutbildning. Vid arbetsförmedlingarnas försök att stimulera ungdomarna till yrkesutbildning har dessa förklarat att de inte har möjlighet att påbörja yrkesutbildning, eftersom de med nuvarande åldersbestämmelser inte kan få annat än studiebidrag. Som exempel kan jag anföra en enkät som gjordes i Arvika och som visar att 21 ungdomar inte ville ha någon yrkesutbildning utan önskade bli direktplacerade. 16 av dessa var egentligen intresserade av yrkesutbildning. Men de som fyllt 20 år blev tveksamma när de fick klart för sig att de endast kunde få studiebidrag.

Näväl, fru talman, för att vi skall kunna öka sysselsättningen i Värmlands län är det nödvändigt att insatser i form av ökat bostadsbyggande, beredskapsarbeten m. m. görs i så god tid att de får effekt säsongen 1972.

Lokaliseringspolitiska åtgärder är nödvändiga om vi skall klara sysselsättningen. Vi sätter vårt hopp till en fortsatt lokalisering och till att ytterligare industriella beredskapsarbeten tillförs skogslänen.

Jag vill i sammanhanget också nämna att en fördjupning av kanaleden till Väneren är ett annat aktuellt projekt som jag hoppas att inrikes-, finans- och kommunikationsministrarna gemensamt diskuterar och att de så snabbt som möjligt ställer medel till förfogande för en fördjupning av leden till Västerhavet.

Fru talman! Jag tackar för de besked som givits. Jag förutsätter naturligtvis att regeringen med stor uppmärksamhet följer den fortsatta utvecklingen, och jag vädjar till regeringen att i god tid vidta åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i mitt hemlän. Personligen är jag något mer pessimistisk än inrikesministern, men jag hoppas att han har rätt.

Till sist vill jag säga att regeringens förslag om utlokalisering av 625 arbetstillfällen till Karlstad och till Värmland i övrigt hälsas med tillfredsställelse. Vi hoppas på ytterligare arbetstillfällen genom liknande samhälleliga åtgärder.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! När jag lyssnat till de fyra kammarkollegernas inlägg känner jag ett visst behov att erinra om att vi kanske ändå inte har ett så dystert läge på arbetsmarknaden som man skulle kunna tro. Det finns

också vissa positiva drag som bör framhållas.

Under den högkonjunktur som vi upplevde under förra året fick vi se hur många människor som förut inte sökt arbete nu sökte och verkligen också fick arbete. Från 1969 och fram till utgången av år 1970 ökade antalet sysselsatta här i landet med två procent. Det är väl antagligt att de flesta av dem — hemmafruor men även andra — som då kom in på arbetsmarknaden under högkonjunkturen fick en möjlighet till utkomst som de fortfarande har kvar. Men en del har naturligtvis fått känna på det förhållandet, att den sist anställda måste gå först. En del av den arbetslöshet som vi nu registrerar är följden av att några av dessa personer har fått lov att återvända till sysselsättning. Men trots nedgången har vi under första kvartalet i år totalt haft fler sysselsatta än under första kvartalet högkonjunkturåret 1970. Antalet sysselsatta uppgick till 3 769 000 under första kvartalet i fjol och nu i år till 3 812 000. Vi vet att bl. a. antalet gifta kvinnor på arbetsmarknaden har ökat med ungefär 50 000.

Jag har velat anföra detta, därför att vi skall ha klart för oss utgångspunkten, således en konjunktur som verkligen förde oss fram till den högsta sysselsättning vi någonsin har haft. Då kommer alltså en viss återverkan nu när konjunkturen går ned, och vi redovisar detta i högre tal än vad vi kanske har varit vana vid.

Efter detta vill jag gärna hålla med, när herr Hellström säger att man inte skall fästa alltför stort avseende vid de förändringar från månad till månad som arbeidskraftsundersökningarna visar. Det ligger mycket i det, och jag vill inte pressa det för hårt. Men kvartalssiffrorna, som jag har begagnat i min framställning, är nog mera pålitliga.

Vad jag ytterligare vill understryka — det betonade också herr Hellström — är att arbetsmarknadsstyrelsen har handlat mycket snabbt när det gäller ungdomsarbetslösheten. Man har sett det såsom ett problem och har vidtagit en hel rad åtgärder. Överläggningarna med de politiska ungdomsorganisationerna bör kunna ge utrymme för uppslag från ungdomarnas egen sida när det gäller att komma till rätta med dessa förhållanden.

Jag håller också med om att man i detta sammanhang inte har tagit upp problemen på längre sikt. Det är en sak man skulle kunna arbeta mera med i lugn och ro. Men ett faktum är att vi ovillkorligen måste få till stånd ett bättre samspel mellan den yrkesutbildning och utbildning över huvud taget som ungdomarna får och de arbetsmöjligheter som finns i vårt samhälle. Det kan inte vara rimligt att vi får ett stort utbud av ungdomar som inte är utbildade för de uppgifter som står till förfogande. Det är angeläget från många synpunkter, inte minst för den ungdom som utbildar sig, att få ett bättre grepp över vilka arbetsmöjligheter som finns när man kommer ut i arbetslivet.

Jag skall gärna hålla med om att vi, om vi får en fortsatt hög arbetslöshet bland ungdomen, kan ha anledning att ompröva de regler som nu gäller. Men jag vill där peka på, herr Hellström, att det redan i dag ofta framstår såsom en orättvis klyfta mellan dem som deltar i den reguljära utbildningsgången och så att säga har studiemedel, stipendier och annat att hålla sig till och dem som har fått stöd av arbetsmarknads-

styrelsen genom arbetsmarknadsutbildningsbidrag. Detta är en fråga som vi också långsiktigt måste komma till rätta med. Vi har anledning att observera det, därför att åtminstone 18–19-åringar har möjlighet att delta i en kurs, men då får de göra det på samma villkor som de kamrater som studerar enligt det reguljära utbildningssystemet. De kommer således inte att få de förmåner som är förenade med arbetsmarknadsutbildning. Men situationen kan bli sådan att vi kanske kan få anledning att ompröva detta. Vi bör alltså följa denna fråga med uppmärksamhet. Jag förstår av arbetsmarknadsstyrelsens program att också där finns utrymme för sådana överväganden.

Sedan vill jag rikta mig till herr Stålhammar och även kanske också herr Engström. I varje fall herr Stålhammar tycks ha helt överdrivna föreställningar om vilka möjligheter regeringen har att styra näringslivets utveckling. Herr Engström kritiserar förhållandet från den synpunkten att man inte har de styrmedlen. Herr Stålhammar tycktes nästan föreställa sig att vi hade sådana, när han ställde anspråk på att regeringen borde göra kraftigare satsningar i fråga om Örebro län. Nu tillhör ändå Örebro län den del av landet beträffande vilken vi hittills inte har funnit anledning att tala om att den skulle räknas till stödområdet eller att man där skulle vidta särskilda åtgärder för att locka dit företagsamhet. Jag har fortfarande den föreställningen att man inte skall behöva räkna med det. Det hindrar naturligtvis inte att vissa företag i länet kan få stöd och även har fått det med arbetsmarknadsutbildningsbidrag från arbetsmarknadsstyrelsen. Det kan också i något fall ha förekommit att man har fått lov att utnyttja investeringsfonderna.

När det gäller Örebro län är alltså det som sker egentligen en återspeglning av vad vi nu upplever eller har upplevt under de senaste månaderna på flera håll i landet, men att gå så långt som till att säga att nu skall man jämställa Örebro län med stödområdet, det tror jag verkligen skulle ge upphov till reaktioner hos människor som lever inom skogslänen och på orter där det finns betydligt sämre förutsättningar än i Örebro län att få sin utkomst ordnad.

Herr Engström, jag vill gärna säga att byggnadsarbetarnas situation har varit svår. Det har jag haft anledning att säga förut här. Det åtgärder som har vidtagits har därför också inriktats på att försöka få i gång byggnadsverksamheten. Där har det varit stimulans åt enskilda företag som vill bygga här i Stockholmsregionen, i Göteborg och Malmö men också på andra håll i landet och som har fått tillstånd. Vi räknar med att de åtgärderna skall kunna ge oss en förbättring.

Sedan skall vi kanske inte i dag uppehålla oss vid diskussionen om vad konflikten betydde. Det är ett faktum – och det kan verifieras av Byggnadsarbetarförbundet – att man på flera håll i landet verkligen hade många återverkningar av att SACO:s medlemmar stannade hemma och att inte hela förberedelsearbetet utfördes på det sätt som skulle ske.

Vidare har vi nog på en del orter haft någon kännning av att det inträtt en viss mättnad på bostadsmarknaden, kanske också svårigheter på kreditmarknaden. Jag har också hört några exempel nämnas på en viss ängslan hos företagen att sätta i gång. Men vare sig det gäller bostadsbyggande företag eller industrier som har fått igångsättningstill-

stånd så är det rimligt att de utnyttjar dessa tillstånd. Annars är det tämligen meningslöst att ha den planering som vi ändå föreställer oss skall kunna ge oss bättre möjligheter. Jag vill åtminstone på den punkten instämma i att vi som sagt behöver se till att vi har planmässighet, och jag hoppas att igångsättningen under andra och tredje kvartalen skall kunna bli sådan att vi inte får uppleva nästa vinter med en så hög och besvärande arbetslöshet som vi haft.

De övriga punkter som herr Engström tog upp skall jag här gå förbi därför att de väl närmast hör till den debatt som vi skall ha om kompletteringspropositionen, som riksdagen nu får del av och som vi väl får anledning att diskutera längre fram. Men jag vill ändå, bara för att det inte skall stå obesvarat, till herr Engström säga att sådana utfall som han gjorde mot herr Hjalmarson eller andra personer, som sysslar med den svåra uppgiften att försöka åstadkomma en lösning på vår arbetsmarknad, är helt onödiga att dra in i denna debatt. Jag vill gärna deklarerat att de som regeringen har utsett att sköta medlingsuppgifterna har gjort det på ett hedersamt sätt. De har en svår uppgift. De anklagas ömsom från det ena hållet och ömsom från det andra för att göra för stora eftergifter gentemot den andra parten. Den diskussionen har vi emellertid inte anledning att gå in i här. Och det finns ingenting i detta läge, tycker jag, som ger anledning att fälla omdömen om vare sig den ena eller andra som fått sig anförtrodd denna svåra uppgift.

Till herr Persson i Karlstad vill jag säga att vi är medvetna om att situationen i Värmland liksom i andra skogslän uppvisar svårigheter. Där har man ju inte samma möjligheter till arbete som man har i södra och mellersta delarna av landet. Därför är det självklart att vi kommer att följa utvecklingen med stort intresse. Vi ser väl också, glädjande nog, att möjligheterna att få företag att intressera sig för expansion i Värmland ingalunda är uteslutna. Och de goda resultat som vi har fått och som herr Persson själv pekar på bör vi väl kunna realisera också i framtiden. Vi måste inom stödområdet räkna med att vi utnyttjar hela arsenalen av arbetsmarknadspolitiska hjälpmedel, varvid också sysselsättningsfrämjande åtgärder, beredskapsarbete osv., kommer i fråga.

När vi diskuterar dagens situation har jag också en känsla av att vi har anledning att sätta in den i perspektivet av ovissheten på arbetsmarknaden. Det är nog så att man i dag iakttar en viss återhållsamhet, och det har i varje fall från åtskilliga håll sagts att det när avtalsrörelsen blir klar också kan finnas bättre möjligheter hos företagen att överblicka situationen och kanske en ökad beredvillighet hos dem att sätta sina planer i verket. Att man då naturligtvis också har förhoppningar om att finansministern och regeringen skall göra generella eftergifter när det gäller investeringsfonderna är något som jag inte skall gå in på i dag. Till den diskussionen får vi anledning att återkomma i annat sammanhang här i riksdagen.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill ta fasta på inrikesministerns uttalande, att om den fortsatta ungdomsarbetslösheten kommer att ligga på en hög nivå, är man beredd att diskutera en eventuell sänkning av åldersgränsen för

arbetsmarknadsutbildning med beaktande av de problem som det innebär att ha två olika studiefinansiella system.

Det är angeläget att denna omprövning sker snabbt. Jag tror att den konjunkturförsämring vi har nu är mera än en tillfällig svacka till följd av den extrema överkonjunkturen förra året. Ett av flera tecken är kanske att arbetslösheten inom industrin nu har helt andra proportioner än tidigare. Den kassaregistrerade industriarbetslösheten låg på 8 800 personer i april förra året och uppgår nu till ca 15 500.

Jag tror alltså för min del att det är väsentligt att snabbt ta upp denna fråga till bedömning, och jag är tacksam för att inrikesministern i varje fall förklarat sig beredd att fundera på en omprövning.

I det sammanhanget vill jag säga några ord till herr Engström, som menar att ungdomsarbetslösheten inte bara är ett problem för de kortutbildade utan också för akademikerna. Det skulle alltså, anser herr Engström, vara för snävt att se frågan såsom jag har gjort här. Jag menar att det i hög grad är fråga om att välja och prioritera.

Arbetslösheten är enligt länsarbetsnämndernas rapporter i allra högsta grad ett problem för de kortutbildade ungdomarna. Mellan 70 och 80 procent av ungdomsarbetslösheten gäller ungdomar utan yrkesutbildning. Att sedan akademiker kan möta en tröghet på arbetsmarknaden, så att de kanske inte från början kan ta just de jobb som erbjöds för ett par år sedan, är en helt annan fråga. Det som jag ser som kärnfrågan här och som var anledningen till att jag ställde min interpellation är gapet inom ungdomsgenerationen mellan dem som har en yrkesutbildning – och de som har den bästa yrkesutbildningen, i varje fall den längsta, är i stor utsträckning just akademiker – och de grupper som har kommit i kläm genom utbildningsreformerna, liksom också de grupper som permanent kommer att vara i kläm genom svårigheter att hänga med i skolutbildningen.

Vi måste i detta läge självfallet prioritera de människor som har den sämsta utgångspunkten, och det är i dag de kortutbildade som upplever den stora arbetslösheten bland ungdomarna. Därför är detta en jämlikhetsfråga och även en utjämningsfråga inom ungdomsgenerationen, herr Engström.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Först några ord till herr Hellström. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att jag inte har polemiserat mot nödvändigheten av att förbättra de korttidsutbildade ungdomarnas situation. Jag sade bara att man kanske får se litet bredare på det förhållandet att både dagens och kanske i ännu högre grad morgondagens arbetsmarknad kommer att skapa problem för all ungdom. Jag försökte framför allt vidga problemet till en annan frågeställning, som jag inte hinner ta upp i detta sammanhang.

Inrikesministern nöjde sig med att hänvisa till att sysselsättningen var mycket hög förra året. Många nya kom in på arbetsmarknaden, och man skall se problemet mot den bakgrunden, sade inrikesministern. Jag tror att det är något för enkelt. Tiden tillåter inte att jag närmare berör den nya bild som framträder mer och mer markant: fler och fler blir utslagna,

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

men de är kanske inte inräknade i arbetslöshetssiffrorna, därför att de går på skyddade verkstäder, omskolning osv. Ja, att människor går på omskolning beror förstås inte bara på att de blivit utslagna utan också på att företag har lagts ned.

Jag har naturligtvis inga överdrivna förhoppningar om regeringens möjligheter. På den punkten är jag överens med inrikesministern. Jag har inte heller någon särskilt stor tilltro till regeringens vilja att styra näringslivet. Hade jag eller andra någon liten tilltro förut, så minskade den nog starkt både hos mig och hos de andra, när inrikesministern talade om att mättnaden på bostadsmarknaden kan vara en av faktorerna bakom arbetslösheten. Mättnaden beror på många håll på att de bostäder som produceras är så dyra – på grund av spekulation och annat – att många människor inte har råd att hyra dem.

Inrikesministern sade vidare att det finns de som ängslas för att investera. Han sade att investeringarna måste komma i gång både inom bostadssektorn och på andra håll, och han hoppades att det skulle bli på det viset. Man måste nog mot bakgrunden av velandet i inrikesministerns inlägg på allvar ställa frågan: Vart tog det starka samhället vägen?

Sedan bara två ord om mitt "utfall" mot herr Hjalmarson. Det må vara att vi kanske inte hinner diskutera dessa frågor i dag utan får återkomma till dem i samband med kompletteringspropositionen, men jag vill upplysa om att jag inte riktade kritik mot herr Hjalmarson på annat sätt än vad flera framträdande ledare för LO och fackförbund gjorde den 1 maj. De har samma uppfattning som jag om att förre högerledarens sätt att agera inte är särskilt hedersamt. På den punkten är jag mera överens med dem än inrikesministern.

Herr STÅLHAMMAR (fp) kort genmäle:

Fru talman! Inrikesministern sade att det som händer i Örebro län för närvarande är en reflex av det som händer i landet i stort. Det var just det jag ville belysa. När ett län mitt i Sverige, med ett ganska differentierat näringsliv, får problem som gör att man kan jämställa länet med stödområdena, då är läget allvarligt.

Jag har naturligtvis ingen övertro på regeringens förmåga att gripa in och klara dessa problem, men jag ville aktualisera problematiken och framför allt få dem som arbetar på central nivå med problemet arbetslösheten i Örebro län att inse att länet inte består bara av staden i länets centrum utan också av skogs- och bergsbygd i norr och väster, där problemen är identiska med dem som finns i andra skogslän i landet.

Herr NORRBY i Gunnarskog (c):

Fru talman! Jag begärde ordet tidigare, men efter att ha hört herr Persson i Karlstad kan jag nöja mig med att till allra största delen instämma i hans inlägg. Den här frågan är emellertid av mycket stor betydelse, och jag vill understryka allvaret i den situation som råder i Värmland, kanske i synnerhet – som herr Persson också var inne på – i Arvikaregionen. Jag vill betona angelägenheten av att alla tänkbara åtgärder snarast vidtages för att försöka få hjulen i gång i de industrier som herr Persson här nämnde.

Herr Persson har föredragit arbetslöshetssiffrorna för Värmlands del, så jag behöver inte trötta kammaren med detta. Jag kan bara konstatera att siffrorna är dystra. Men jag uppfattar faktiskt svaret och även inrikesministerns inlägg här som om att han kanske tar något lätt på den situation som för närvarande råder. Det måste sägas att det är slöseri med arbetskraft att ha så många människor utan arbete. Det är också slöseri med pengar, nationalekonomiskt sett, att betala ut pengar till folk som inte har något arbete.

Det har från kommunernas och länsmyndigheternas sida gjorts otaliga uppvaktningar i de frågor som berör arbetsmarknaden, och jag tänker då kanske i första hand på bostadssituationen.

Herr Persson berörde denna när han konstaterade att vi har och har haft en alldeles för låg bostadskvot i Värmland. Jag understryker vikten av att vi verkligen får rättvisa när det gäller tilldelningen av bostadskvot.

Vi är, som jag tidigare sagt, oroade av den arbetslöshet som råder. Frågan är då vilka åtgärder man kan vidta för att komma till rätta med förhållandena. Inom industrin är läget för dagen ganska oroande. Det är svårt att finna några nya utgångspunkter som kan ge möjligheter att påverka den rådande situationen. Det har tyvärr uppstått en viss pessimism inom den del av Värmland som jag representerar.

De som är friställda är i allmänhet till åren komna och kan följaktligen inte flytta på sig så lätt. Man kan konstatera att de är hårt bundna vid hemorten.

Jag vill här dra upp en speciell fråga. Tidigare när vi från Värmlandshåll riktat kritik mot regeringen för den njudda tilldelningen när det gäller anslagen för vägbyggande inom vårt län, har vi i allmänhet fått svaret att vi har möjlighet att via AMS påräkna medel för vägbyggande om det skulle uppstå behov av beredskapsarbeten. Får man då göra det konstaterandet att den situation som nu råder förutsätter att AMS-medel ställs till förfogande för vägbyggande inom vårt län?

Herr Stålhammar berörde i sitt inlägg också kanalfrågan. Jag vill starkt betona det som tidigare gjorts i denna fråga från Värmlandshåll genom riksdagsmän, länsmyndigheter och länschefen, genom uppvaktningar och olika framställningar i den riktningen att det nu på allvar måste ske någonting i kanalfrågan. Vi kan konstatera att Uddeholm, Billerud, Vänerskog m. fl. industrier väntar på besked beträffande frågan om en utbyggnad av Trollhätte kanal. De väntar på besked för att kunna bygga ut sin industri varigenom de skulle kunna ge sysselsättning, inte bara inom det egna företaget utan även vid transporter och inom arbetslivet i övrigt ute i bygderna.

Dessa två frågor — vägfrågan och kanalfrågan — tror jag är av avgörande betydelse när det gäller just att skapa förutsättningar för att klara dessa kriser i vårt län. Givetvis hälsar vi, som det sagts här tidigare, med tillfredsställelse att det utlokaliseras statlig verksamhet till Karlstadsområdet. Men jag vill säga att detta löser inte problemen på lång sikt för de västra delarna av vårt län. Vi är en gränsbygd, och vi är i hög grad beroende av att vägnätet får en absolut nödvändig förbättring. Jag skulle hälsa med tillfredsställelse om inrikesministern ville medverka till att vi verkligen kommer i gång med vägbyggandet och de övriga åtgärder som här tidigare berörts.

Tisdagen den
4 maj 1971

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder*

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Fru talman! Jag tycker det var värdefullt att denna debatt kom upp. Inrikesministern sade att han, när han lyssnade på de fyra interpellanterna, fann tongångarna pessimistiska. Det är riktigt, men de speglar nog den stämning som på grund av arbetslösheten råder ute i landet, inte minst i skogslänen – och jag räknar då in det län som flera av oss som har yttrat oss i debatten representerar.

Det är också värdefullt att herr Persson i Karlstad genom sin interpellation har fört in Värmland i denna debatt. Det har sagts flera gånger att Västvärmland har alldeles speciella problem, och jag skulle, herr inrikesminister, bara med några siffror vilja sammanfatta vad mina kamrater på länsbänken har framhållit.

I de tre västvärmländska kommunblocken har vi 16,5 procent av Värmlands invånare, men vi har nästan exakt en fjärdedel av antalet arbetslösa. I dessa tre kommunblock är det nära 1 000 arbetslösa – enligt de senaste siffrorna 968 – men endast 112 lediga platser. Dessa siffror är oerhört allvarliga, men dessutom gäller det här en småbrukarbygd där det finns en dold arbetslöshet som aldrig kommer fram i siffror och som förvärrar situationen ytterligare.

Herr Stålhammar pekade på värdet av Göta kanal, och herr Persson i Karlstad och herr Norrby i Gunnarskog talade om utbyggnaden av Trollhätte kanal. Jag stryker under vad de sade och anser att det är dubbelt beklagligt att bygget inte har kommit till stånd. Det är beklagligt för det första därför att det som nämnts skulle ha givit kraft åt och varit en tillgång för det värmländska näringslivet och för det andra därför att en stor del av utbyggnaden, borttagandet av flaskhalsarna, ombyggnaden av slussarna m. m. skulle utföras som beredskapsarbeten och på så sätt ge arbetstillfällen just i detta pressade läge.

I en artikel i nr 3 av tidningen Byggnadsindustrin skriver civilingenjör Ragnar Kjellberg i Vattenfall avslutningsvis:

”I årets statsverksproposition har finansminister Gunnar Sträng inte velat anslå några medel till en ombyggnad av kanalen. Han säger sig avvakta fortsatta lönsamhetsutredningar. Tidsplanen för arbetet förskjuts därför minst ett år. Hade Vattenfall fått vad man begärt i år skulle byggstarten skett i år och fördjupningsarbetena varit avslutade 1974. Ombyggnaden av slussarna skulle ske successivt och tanken var att de skulle bedrivas som beredskapsarbeten i stor utsträckning.”

Jag vill understryka vad som sagts här. Det mest positiva i debatten är den grundinställning som jag har en känsla av att inrikesministern ändå har. Liksom herr Persson i Karlstad hoppas jag att den utlokalisering som vi har fått till Värmland endast är en början.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag vill erinra om att de mycket höga arbetslöshetstalen dock bara redovisats för de två senaste månaderna, och under denna tid har vi haft en situation som i vissa avseenden avviker från den normala. Men jag vill inte förneka att man har anledning att se dessa siffror som uttryck för en avmattning av konjunkturen, och jag har redovisat de åtgärder som vi har vidtagit för att få en bättre aktivitet i näringslivet.

Regeringen är naturligtvis beredd att fortsätta med sådana insatser. Men vi får vara medvetna om att det inte går att styra dem så att de passar in vecka för vecka. Det är väldigt svårt; mer än andra vet de som sitter i inrikesutskottet att vi ändå har en viss plan att arbeta efter och att arbetsmarknadsstyrelsen i relativt god tid måste planera arbeten av olika slag. Därför är det för sent på året nu att tänka sig speciella påslag på vägarbetena.

I Värmland har det gjorts en inte obetydlig satsning på vägarna; jag ser att 10,5 miljoner har lagts in i vägarbeten där. Jag tror att Värmland är det län där man haft nästan mest vägarbeten. På andra håll har man i ökad utsträckning gått över till skogsarbeten eller andra sysselsättningsfrämjande åtgärder som inte kräver så mycket pengar som vägbyggena nu gör. I Värmland har det alltså byggts mycket vägar, men kanske finns ett behov av det och samtidigt svårigheter att få fram något annat som kan passa som sysselsättningsobjekt.

Herr Engström menar att jag försöker bagatellisera det hela. Han har inte något förtroende för det svar jag ger, han tycker att det inte vittnar om att regeringen har något grepp över frågorna. Det är klart att vi har litet olika utgångspunkter när vi diskuterar de här tingena. Jag är medveten om att situationen inte är tillfredsställande. Jag har försökt förklara att det i någon mån kan finnas anledning att avvakta innan man vidtar ytterligare åtgärder, men regeringen är på inget sätt främmande för att den situationen kan uppkomma att vi får lov att satsa mycket kraftigare på att åstadkomma en bättre sysselsättning.

Fru talman! Jag skall inte vidare förlänga debatten i den här frågan.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Fru talman! Inrikesministern säger att alla borde veta, inte minst inrikesutskottets ledamöter, att man planerar inte från vecka till vecka. Men arbetslösheten i Värmland är tyvärr inte en veckoföreteelse. Redan uppgifterna för hösten 1970 visade att den låg skyhögt över tidigare siffror, och man har i mars och april registrerat de högsta arbetslöshets-siffrorna i länet sedan man började föra statistik.

Vi är tacksamma för de vägsatningar som har skett, och jag tyckte att man märkte en underton i inrikesministerns anförande som tyder på att han har blicken riktad mot problemen i våra delar av landet. Jag skulle bara till sist vilja säga att jag tror att man bör inrikta sig i större utsträckning också på enskilda vägar som beredskapsarbeten. Jag har en känsla av att då får man större flexibilitet. Då kan man hjälpa en by och samtidigt skapa arbetstillfällen utan alltför lång planering.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. ökade möjligheter till arkivarbete, m. m.

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 15 april framställda interpellation, nr 105, och anförde:

*Ang. ökade möjlig-
heter till arkiv-
arbete, m. m.*

Fru talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat om jag är villig att medverka till att de länskvoter som begränsar möjligheterna till arkivarbete tas bort samt att utplaceringen på öppna marknaden av arkivarbetare organiseras och påskyndas.

Arkivarbete är en form av arbetslöshetshjälp, och de medel som får disponeras för verksamheten anvisas under anslaget Särskilda beredskapsarbeten. Detta anslag är ett reservationsanslag och får således inte överskridas. Arkivarbetsverksamheten har under innevarande budgetår legat på en väsentligt högre kostnadsnivå än vad som förutsattes när anslaget beräknades. För ändamålet har tagits upp 79 miljoner kronor, men kostnaderna för arkivarbetsverksamheten kan nu beräknas komma att uppgå till ca 120 miljoner kronor. Jag vill erinra om att riksdagen bl. a. mot denna bakgrund nyligen har anvisat ett tilläggsanslag för Särskilda beredskapsarbeten på 25 miljoner kronor. Arbetsmarknadsstyrelsens föreskrifter i det av interpellanten återopade cirkuläret får ses som en konsekvens av den starka expansionen på området. Den syftar till att ge möjlighet att följa medelsförbrukningen för att medel i tillräcklig utsträckning skall stå till förfogande också för övriga viktiga ändamål som bekostas från anslaget, t. ex. beredskapsarbeten för svårplacerade. För nästa budgetår har för arkivarbete tagits upp ett belopp av 150 miljoner kronor.

Antalet personer som sysselsätts i arkivarbete har fördubblats inom loppet av ett par år. I mars 1971 uppgick antalet till ca 9 400. Härtill kommer att närmare 20 000 personer för närvarande är verksamma i andra former av skyddad sysselsättning. Den snabba ökningen av antalet personer i skyddad sysselsättning får ses bl. a. som ett uttryck för samhällets strävanden att söka lösa sysselsättningsfrågan för de äldre och handikappade som i dag möter ökade svårigheter på arbetsmarknaden. Åtgärderna kommer att i allt högre grad inriktas på placering i öppna marknaden. Ett led i denna strävan är det nyligen framlagda förslaget till bl. a. lag om vissa åtgärder för att främja sysselsättning av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden.

I den av riksdagen antagna statsverkspropositionen för budgetåret 1971/72 finns också en rad förslag i syfte att öka de äldres och handikappades möjligheter att få och behålla anställning på den öppna marknaden. Bl. a. tillförs arbetsmarknadsverket sammanlagt 50 tjänster för samråd med företag i fråga om att bättre anpassa arbetet till de anställdas fysiska och psykiska förutsättningar samt för att tillgodose arbetsvårdens behov av uppföljning, tillsyn och utplacering på öppna marknaden av äldre och handikappade i skyddad sysselsättning. Som jag framhöll i statsverkspropositionen bör den berörda personalen ägna särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att placera arkivarbetarna i enskild eller offentlig tjänst.

Om verksamheten på detta sätt i större utsträckning än hittills kan användas som en sluss till den öppna marknaden kommer utrymmet för att bereda arkivarbete att öka. I samma riktning verkar den väsentligt höjda medelsram som gäller för verksamheten under budgetåret 1971/72.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Nr 75

Tisdagen den
4 maj 1971

*Ang. ökade möjlig-
heter till arkiv-
arbete, m. m.*

Fru talman! Jag får tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Man kan, om man vill kommentera svaret, säga att det lämnar en del upplysningar som innebär en värdefull redovisning av läget. Däremot kan jag inte se att inrikesministern svarat på mina frågor direkt. Möjligen frågan b) får belysning — den som gäller snabbare utplacering av arbetare av det här slaget på öppna marknaden. Men något om länskvoterna kan jag inte finna i svaret. Jag har ju i min interpellation redovisat de siffror som det gäller.

Då statsrådet påpekar att kostnadsnivån legat högre i år än vad som förutsattes när anslaget beräknades vill jag göra den invändningen att förhandsberäkningar på detta speciella område givetvis är särskilt svåra. De kan inte göras exakta, utan de måste inrymma en ganska stor elasticitet. Man kan väl inte förutse hur många arbetsvårdsbehövande av just detta slag det kommer att finnas — det ter sig i varje fall för mig orimligt. Det bör vara känt för oss alla att det finns många skadade av olika slag och att den hårda nötningen i dagens samhälle och de många svårigheterna i övrig verksamhet måste medföra en kraftig ökning av antalet människor som just genom denna arbetslöshetshjälp kan beredas en passende sysselsättning. Att då föra upp pengarna som ett låst reservationsanslag förefaller åtminstone mig olämpligt.

När statsrådet talar om tilläggsanslaget på 25 miljoner kronor och säger att AMS:s föreskrifter i det av mig återopade cirkuläret får ses som en konsekvens av expansionen på detta område, får man lov att komma ihåg att de som placeras i denna verksamhet inte anställs på vanligt sätt utan efter en grundlig prövning. Det kan alltså fastslås att inga människor kommer dit av en slump. Inte heller kan man säga att de som placeras här lika gärna eller nästan lika gärna kunde ha anställts i annat arbete.

Jag tycker också att höjningen till 150 miljoner kronor för nästa budgetår är en bra satsning, men jag tror inte att den är tillräcklig. Ty dessa 9 400 som enligt herr Holmqvists svar har arkivarbete — efter den fördubbling som har skett under loppet av ett par år — är ju långtifrån alla som nu finns och alla som kommer att finnas inom kort som just på detta sätt i detta speciella arbete lättast får meningsfull sysselsättning, hindras att gå under och i vissa fall helt får sin utkomst. — Jag har undrat över siffran 9 400, men det har upplysts mig att det var just det antal som fanns vid den tidpunkt då man utfärdade cirkuläret.

Från början kom till detta slags arbete en hel del utlänningar exempelvis, inte på grund av skador eller handikapp av vanligt slag utan på grund av språksvårigheter vid jobb på annat håll. Men i dag är det ju människor med andra svårigheter som här funnit en plattform att överleva psykiskt och fysiskt på. De 20 000 i annan skyddad verksamhet som statsrådet nämner är väl inte helt jämförbara. De har i allmänhet större kapacitet och bättre utsikter.

Just de svårigheter som statsrådet talar om i svaret, svårigheterna på arbetsmarknaden, gör mig orolig för den grupp jag tagit upp i interpellationen. Tror herr Holmqvist verkligen på chansen att få dessa människor ut på den öppna marknaden, där det ju i dag är praktiskt taget stopp med anställningar? Och den lag som statsrådet talar om främjar

näppeligen utsikterna för den kategori som jag har åsyftat i min interpellation.

Den skyddade sysselsättning som statsrådet talar om i tredje stycket av svaret sker dessutom på primärkommunalt plan. Och förutom att jag betonar det enligt min mening osympatiska i att lägga ökad börda på landstingen vill jag stryka under att det statliga stödet slår mera jämnt. De möjligheter som finns till skyddad sysselsättning är ju ganska ojämna, sett från landstingsområdenas synpunkt. På vissa håll finns det gott om skyddade verkstäder, medan det på andra håll tyvärr inte är lika bra.

De 50 nya tjänsterna i AMS för samråd med företagen innebär ju en växande byråkrati och ger givetvis en del friska människor en vävlönad statlig anställning. Men de finns ju inte just nu, i det akuta läget, utan det dröjer väl innan de kommer att fungera. Man måste fråga om dessa tjänstemän kan förändra läget för de ofta gravt handikappade som det här i många fall är fråga om och vilkas antal växer i spåren av vissa sociala sjukdomar, t. ex. narkomani.

De som genom dessa 50 tjänstemän kan placeras ut på öppna marknaden i skyddad sysselsättning – äldre och handikappade som det står i svaret – behöver givetvis dessa ansträngningar från samhällets sida genom AMS. Jag vill hoppas att det kommer att visa sig vara en bra satsning. Men när herr Holmqvist här och i statsverkspropositionen säger att denna personal skall söka finna möjligheter att placera också arkivarbetarna i enskild och offentlig tjänst kan jag inte riktigt förstå honom. Jag menar att de knappast har någon chans. Deras struktur är inte sådan. Det gäller dock här en anställning med avtalsenlig lön – det finns överenskommelser mellan SAF och LO – även om det lämnas bidrag från staten, och det förutsätts en helt annan kapacitet hos dem som skall anställas än en stor del av arkivarbetarna har.

Och när statsrådet talar om enskild tjänst, så kan man säga att staten lägger över insatserna för arkivarbetarna på annat håll. I och för sig är väl inte detta fel, men den grupp det är fråga om är ytterst svårplacerad i den enskilda företagsamhetens sfär. När det gäller offentlig tjänst, som nämnts, måste man fråga: Varför skulle det bli bättre än på annat håll – varför skulle det bli billigare? Jag betvivlar faktiskt möjligheterna till ett gott resultat här.

Sedan kan man fråga: Hur blir det länen emellan? Kvoterna gör ju att de som bor i vissa län får vara beredda att flytta över till ett annat, och i varje fall de gravt handikappade kan inte göra detta. Har det lyckats dem att finna lägenhet, kommunikation till jobbet och till de platser de måste besöka och ett lätt jobb, ett jobb som passar dem, har de lyckats finna sin livsrytm just där och fått en dräglig tillvaro mitt i torftigheten, hur skulle man kunna placera dem på annat håll, åtminstone inom rimlig tid?

Jag har här ett cirkulär, som TCO lämnade ut som pressinformation den 21 april i år och där man säger att kvotering är en dålig metod att ge de handikappade arbete. Jag skall här inte läsa upp cirkuläret men vill gärna instämma i vad som sägs i första delen i denna pressinformation.

Därefter vill jag, fru talman, också säga några ord om detta röda häfte som jag har här i min hand. Det heter Arbetsvårdspolitiskt program, och är utgivet av arbetsmarknadsverket samt daterat den 16 april 1970. Där

står på s. 3: "Även om vi inte siktat på att det i år antagna programmet skall räcka fram till 1980 innan det i stora delar blivit inaktuell, är det dock ett program för 1970-talet."

Jag har stora sympatier för mycket av vad som står i detta häfte. På s. 4 skriver man t. ex.: "Varje gång en handikappad får stadigvarande plats i det produktiva livet eller får tillfälle att bli kvar där istället för att hänvisas till och bli beroende av försörjning genom samhället uppstår en vinst eller förebyggs en förlust vars värde kan mångdubbelt överstiga kostnaden för arbetsvård eller annan rehabilitering. Till denna ekonomiska vinst kommer en vinst i mänskliga värden i form av större trivsel och trygghet för den enskilde individen."

Jag vill här gärna stryka under detta. Jag tycker det är bra – och sant! Jag tror också att man verkligen menar vad man skriver. Men stämmer nu detta med vad vi står inför och vad som anges i det cirkulär som jag förut nämnde? På s. 7 i programmet heter det under rubriken Förberedande verksamhet: "I många fall är en omsorgsfull förberedelse nödvändig, om den handikappade skall ges möjlighet att inom ramen för sina förutsättningar förverkliga sina önskemål och hävda sig i konkurrensen med andra."

Det är ju en alldeles riktig målsättning. Men det mest anmärkningsvärda återfinns på s. 9, och det var också det som gjorde att jag tog upp denna sak. Jag har nämligen kontakt med vissa arkivarbetare i mitt hemlän. Där står i detta program, som alltså bara är ett år gammalt: "Verksamheten bör effektiviseras bl a genom ökad tillgång till s k arkivarbete." Många människor trodde att här öppnar sig en utväg för oss som inte kan klara oss på annat håll. Jag håller med om att den handikappade om möjligt bör få förverkliga sina önskemål inom ramen för sina förutsättningar. En stor mängd människor har just i det som vi kallar arkivarbete – det skall visst få ett nytt namn nu – funnit det rätta livsrummet. De är inte kapabla till något annat arbete. Arkivarbetet ligger inom deras ram och förutsättningar, och om de inte får sådant arbete, så blir de vanliga vårdfall, och många av dem kommer att bryta samman psykiskt. Den sista meningsfulla punkten i deras tillvaro stryks då.

Det var väl inte alltid inkomsten som de i första hand frågade efter, det var sysslan. Det finns människor som under flera terminer eller år har utbildats och målinriktats med tanke på vad som står i detta program. De kommer nu inte någon vart.

Jag förstår att det är det ekonomiska läget som är anledningen till stoppet. På s. 3 i programmet skriver också AMS-chefen: "Inte minst kommer de samhällsekonomiska faktorerna att väga tungt." Han talar alltså om huruvida programmet kan genomföras eller inte. Jag förstår det. Regeringen har nyss i extra konselj beviljat 1 miljard kronor för icke prioriterade byggen. Det är bra. Det gäller att skaffa sysselsättning åt alla dem som klarar sådant jobb. Men man tycker det är oansvarigt att stänga utvägarna för dem som inte gynnats av livet med samma krafter, samma hälsa och samma chanser.

Vi har ibland ondgjort oss över det förflutna, över en generation som gynnade de friska och starka men inte hade rum och hjärta för stackarna. Vi får se till att vi inte går i samma spår.

För tidens skull skall jag som sagt avstå från att här göra någon punktgranskning av TCO-cirkuläret. Den som är intresserad kan göra det själv. Men jag sätter frågetecken i kanten litet varstans för det som står där. Jag menar att det kärva ekonomiska läget för staten inte får ha till följd att de människor som det här gäller drabbas. Jag tror inte heller att herr Holmqvist kan påvisa att det nationalekonomiskt är någon förtjänst med att sätta stopp och införa en kvot i detta fall. Jag tror att tanken på de vinster man gör på det mänskliga planet, och som det talas om i detta röda häfte, bör avskräcka oss från att alltför hårt hålla igen eller stoppa upp på detta område. De måste ju i alla fall försörjas, dessa människor. Det blir dyrare att ge dem utkomst på annat sätt. Socialvård är dyr, sjukvård som kanske följer av att människor bryter samman är mycket dyr. Även om staten skulle lyckas få en del över till landsting och primärkommuner i övrigt, tycker jag inte riktigt om det. På det sättet slår det kanske mycket ojämnt.

Jag har kommit i kontakt med en gravt skadad människa som har gått på kurser i flera terminer med sikte på just ett sådant här arbete, som hade ställts i utsikt för henne; hon hade alltså varit föremål för en målinriktad utbildning. Hon hade här en chans. Hon skulle få jobb just den här vårvintern. Och så kom avslaget med hänvisning till cirkuläret av den 18 februari. Efter flera år av kurser finns för denna person ingenting. Hon saknar naturligtvis inte sitt bröd, men hon säcker ihop. Hon hade hoppats få en meningsfull sysselsättning.

Med detta vill jag ännu en gång understryka att jag inte tror att det är nationalekonomiskt riktigt att begränsa anställningsmöjligheterna, när man skriver i programmet att det skall bli en ökad intagning. Jag tror också att det finns en mängd människor som inte har en sådan struktur, en sådan kapacitet, att de kan komma i fråga i de för all del lofvärda ansträngningar som inrikesministern talade om i sitt svar.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Herr Nilsson i Agnäs använde argument som i detta sammanhang är en aning långsökta. När det gäller igångsättningen av oprioriterade byggen för en miljard förhåller det sig så att staten där inte betalar ett enda öre; det är ingenting som går över budgeten. Den saken har således inte mycket med det här att skaffa.

Jag är mycket intresserad av denna verksamhet. Jag har haft tillfälle att i tidigare interpellationsdebatter framhålla betydelsen av en ökad satsning när det gäller arkivarbetare och när det gäller de skyddade verkstäderna. I mitt interpellationssvar i dag fäste jag också uppmärksamheten på att vi under senare är byggt ut den form av skyddad verksamhet som arkivarbetscentralerna utgör. Det framgick också av mitt svar hur mycket pengar detta har kostat. Det är alltså enbart av den orsaken att vi måste se till att fördela åtgärderna som arbetsmarknadsstyrelsen fått lov att utsända ett cirkulär om att man inte kan gå vidare i detta nu; det blir först i den mån man kan placera folk på den öppna arbetsmarknaden som man har möjligheter att ta in flera vid arkivarbetscentralerna, såvida där inte blir lediga platser av annat skäl.

Det kan finnas flera skäl till att en person blivit vägrad arbete i en

central. Det kan bero på att vederbörande har relativt goda utsikter att komma ut på den öppna marknaden och då bör stå tillbaka för någon person som inte har så gynnsamma förutsättningar.

Jag menar att rätta tidpunkten för denna diskussion hade varit när vi diskuterade anslaget. Nu har vi fastställt tilläggsanslag för innevarande budgetår, och riksdagen har också beslutat om anslaget för nästkommande budgetår till denna verksamhet. Vi finner båda att den är angelägen, men jag menar att det inte går, herr Nilsson, att bara ta fram den ena delen av denna mycket välmotiverade verksamhet och säga att vi just där skall göra en mycket kraftigare satsning, särskilt som man ju ändå kan konstatera att vi här har utökat insatserna.

Jag har inte den uppfattningen att man i varje fall skall utgå ifrån att den som kommit in i arkivarbete inte skulle ha möjligheter att få plats på den öppna arbetsmarknaden. Jag medger att det i många fall är svårt, men man räknar dock med att det är möjligt att föra omkring 10 procent och på många håll fler – det växlar något – vidare ut i den öppna arbetsmarknaden. Vi skulle naturligtvis önska att resultatet blivit ännu mer positivt i detta avseende, men det är således fel att framställa saken så att det är utsiktslöst att försöka flytta folk från arkivarbete till skyddad verksamhet.

Hur önskvärt det än är att ge mer medel till den verksamhet det här gäller, måste vi ändå väga det önskemålet mot andra anspråk som ställs.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Herr inrikesministern säger att det var långsökt att jämföra med denna miljard. Jag gjorde emellertid inte jämförelsen ur synpunkten vad det kostade staten, utan jag ville med detta exempel ha sagt att regeringen här visat att den tar ansvar för människor. Det var regeringens tanke bakom åtgärden att lägga en miljard på icke prioriterade byggen, att vi har att se till att människor får levebröd och en utkomst. Det är riktigt, och jag tycker då att den grupp av människor som jag talar om i dag, och som inte är så stor, också bör vara föremål för samma varma intresse, kanske före många andra grupper.

Nu säger inrikesministern att detta har kostat mycket pengar. Det är sant, men jag betvivlar att det blir billigare som man nu tänker ordna det. Jag har funnit att tendensen är den, att det blir ett växande antal människor som i ett arbete som inte kräver så mycket av självständig planering skulle finna en mening och därigenom kanske också undgå att drabbas av sjukdom och andra svårigheter. Det är fråga om människor som inte kan ta ett annat arbete och som, om de inte får denna möjlighet, måste tas om hand av sjukvården och socialvården, något som blir dyrare för samhället.

Jag har ingenting emot att dessa människor placeras ut i den mån det går. Jag är medveten om att en del av dem – 10 procent eller kanske fler – kan placeras ut, och det är ju bra. Jag sitter ofta som forskare på arkiv och har träffat människor som kom hit till landet på 1940-talet och som inte kunde språket. Efter åtta, tio år kunde de med fördel ha gått till annat arbete; de var inte skadade i sina lemmar eller i sin tankeförmåga. Jag är övertygad om att ett större antal människor i denna form av arbete

Tisdagen den
4 maj 1971

*Ang. antalet sup-
pleanter för kom-
munfullmäktige*

skulle ha kunnat finna en meningsfull sysselsättning och därigenom hindrats från att gå under.

När det gäller tidpunkten för denna diskussion vill jag säga att cirkuläret kom i februari och började bli känt av allmänheten i april då jag ställde min fråga. Det har således varit svårt att ta upp saken tidigare. Jag tycker att tidpunkten nu är lämplig att ta upp frågan till debatt, även om det skulle varit önskvärt att vi hade haft reda på detta i januari månad och kunnat diskutera saken i samband med den debatt som fördes förut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. antalet suppleanter för kommunfullmäktige

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Enlunds (fp) den 31 mars framställda interpellation, nr 97, och anförde:

Fru talman! Herr Enlund har frågat mig om jag har uppmärksammat att vallagens nuvarande bestämmelser leder till att ett orimligt stort antal suppleanter för kommunfullmäktige kommit att utses i vissa kommuner. Vidare har herr Enlund frågat om åtgärder kommer att vidtas så att dessa olägenheter kan undvikas vid nästa kommunfullmäktigeval.

Sedan år 1970 kan kommunerna besluta att suppleanter för fullmäktige skall finnas. Sådana utsågs alltså första gången i 1970 års val. Därmed kan garanteras att ledighet, som inte hunnit fyllas efter avgången ledamot, eller tillfälligt förfall inte leder till ändring av styrkeförhållandena mellan partierna inom fullmäktige. Vidare blir det möjligt att knyta fler personer till det kommunala arbetet och därmed bredda medborgarinflytandet.

I propositionen 129 år 1969, som låg till grund för beslutet att ge kommunerna möjlighet att införa suppleantsystem, diskuterades metoden för en lämplig begränsning av antalet suppleanter. Kommunalrättskommittén, som utrett frågan om suppleanter för fullmäktige, hade för sin del föreslagit att samma system beträffande utseende av suppleanter som gäller för landstingen skulle tillämpas också i kommunerna. Remisskritiken av förslaget visade att det, om det genomfördes, skulle leda till att antalet suppleanter skulle bli ohanterligt stort. En tänkbar lösning hade varit att i stället utforma bestämmelserna om suppleanter för fullmäktige med motsvarande bestämmelser om suppleanter i kommunala nämnder som förebild. Detta hade i och för sig varit möjligt för kommuner som inte är indelade i valkretsar men hade i fråga om andra kommuner medfört avsevärda svårigheter från både praktiska och principiella synpunkter, framhölls det i propositionen. Det borde med hänsyn härtill inte komma i fråga att utan närmare utredning pröva en sådan utväg och inte heller att söka konstruera ett helt nytt system utan anknytning till något som tillämpas för närvarande. Det återstod då att söka överföra bestämmelserna om suppleanter för landstingsmän på suppleanter för fullmäktige, med vissa modifikation. Detta blev också riksdagens beslut. Det system för utseende av suppleanter som infördes innebär att om parti använder bara en valsedelstyp och, i valkretsindelade

kommuner, använder samma valsedlar för alla valkretsarna, antalet suppleanter blir ungefär hälften av antalet fullmäktige. I den mån partierna använder flera valsedelstyper ökar dock antalet suppleanter. Dessa konsekvenser framhölls i propositionen. Där uttalades också att erfarenheterna från tillämpningen av de nya bestämmelserna fick visa om dessa sedermera behövde omprövas.

I direktiven för utredningen (C 1970:29) om den kommunala demokratin sägs med hänvisning till de uttalanden i propositionen, som jag återgav nyss, att utredningen skall kartlägga erfarenheterna från den första valperiod under vilken de nya bestämmelserna tillämpats och överväga behovet av ändringar. Enligt vad jag har inhämtat arbetar utredningen för närvarande med denna fråga med sikte på att ett nytt eller modifierat system för utseende av suppleanter skall bli möjligt att genomföra till 1973 års val.

Av landets 464 kommuner har 365, eller 78 procent av hela antalet kommuner, infört suppleanter i samband med 1970 års val. Antalet fullmäktige i dessa kommuner utgör 15 057 och antalet suppleanter 15 052, dvs. i genomsnitt en suppleant per fullmäktig. I vissa län utgör suppleantantalet omkring hälften av antalet fullmäktige. Sålunda uppgick antalet suppleanter i Uppsala län till 297 mot 508 fullmäktige och i Södermanlands län till 271 mot 470 fullmäktige. I vissa andra län däremot överstiger suppleantantalet betydligt antalet fullmäktige. I Kronobergs län t. ex. är antalet suppleanter 821 medan fullmäktigeantalet uppgår till 388.

Suppleantsystemet har alltså i många fall medfört det antal suppleanter som avsågs. Att antalet i vissa kommuner blivit avsevärt större har dock medfört praktiska olägenheter. Jag räknar med att det pågående utredningsarbetet redan till nästa valperiod skall leda till ett system som på ett mer enhetligt sätt reglerar antalet suppleanter.

Jag vill emellertid betona att möjligheten att införa suppleanter, trots dessa olägenheter i vissa fall, haft en gynnsam effekt. Av vad jag anfört i det föregående framgår att man inför 1970 års val hade att välja mellan att då införa suppleantsystemet med den utformning som det fick eller att i avbidan på utredning angående ett tekniskt bättre system skjuta på reformen en hel valperiod. Jag anser mig kunna konstatera att de trots allt övervägande positiva erfarenheterna visat att det var riktigt att införa suppleantsystemet redan till 1970 års val.

Herr ENLUND (fp):

Fru talman! Herr civilministern konstaterar avslutningsvis i sitt interpellationssvar att det var riktigt att införa suppleantsystemet redan till 1970 års val. Det vill jag helt instämma i. Men det är litet svårare att vara övertygad om att det av tidsbrist inte skulle ha varit möjligt att redan till 1970 års val finna ett system, som bättre reglerar antalet suppleanter. För åtskilliga kommuner blev det nog en rätt stor överraskning när de fick veta hur många kommunfullmäktigesuppleanter de hade begåvats med. Suppleanterna måste ju alla enligt bestämmelserna underrättas om sammanträdena genom brev på posten.

Min hemkommun, Heby kommun, fick 90 suppleanter för 41

fullmäktige. Men vi hör ändå inte till de värst drabbade. Herr Lundkvist nämner i sitt svar Kronobergs län, och där torde Ljungby höra till de märkligare fallen med 152 suppleanter. Ännu flera har emellertid Vetlanda, som har 165 suppleanter. I båda dessa kommuner är antalet ordinarie ledamöter 49. Jag föreställer mig att sunda förnuftet måste ha gjort ett rätt kraftigt motstånd mot paragraferna i vallagen, när sammanräknarna på länsstyrelserna ställdes inför uppgiften att räkna fram alla dessa suppleanter.

Nu har emellertid civilministern ställt i utsikt att vi till nästa kommunfullmäktigeval skall få ett system som på ett mer enhetligt sätt reglerar antalet suppleanter. Detta tycker jag är ett värdefullt besked, som jag för min del är nöjd med, och jag ber att få tacka för det utförliga interpellationssvaret.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Fru talman! Jag kan bara säga att sedan det visat sig att man inte kunde använda kommunalrättskommitténs ursprungliga förslag – det skulle ha givit oss ännu flera suppleanter än vi fick med detta system – hade vi att välja mellan å ena sidan att avstå från att införa suppleantsystemet och sätta i gång en ny utredning och å andra sidan att ta den lösning som vi fick.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. pyrotekniska varor

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Peterssons* i Röstänga (fp) den 17 februari framställda interpellation, nr 55, till herr justitieministern, dels ock herr *Börjessons* i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 28 april intagna fråga, nr 211, och anförde:

Fru talman! Herr Petersson i Röstänga har i en interpellation till chefen för justitiedepartementet ställt följande frågor:

1. Anser statsrådet att gällande tillämpningsföreskrifter för inköp av pyrotekniska varor efterföljs?
2. Fyller gällande regler om tillstånd från polismyndigheten för att anordna fyrverkerier något behov?
3. Om så är fallet, anser statsrådet att informationen om bestämmelserna är tillfredsställande?

Vidare har herr Bengt Börjesson i Falköping till chefen för justitiedepartementet ställt följande enkla fråga:

Vill statsrådet medverka till att förbjuda tillverkning och försäljning av s. k. påskmällor?

Interpellationen och den enkla frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag hemställer att få besvara interpellationen och den enkla frågan i ett sammanhang.

Enligt vad jag inhämtat från sprängämnesinspektionen och rikspolis-

styrelsen efterlevs inköpsbestämmelserna i stort sett. Sprängämnesinspektionens tillsyn över försäljningen av pyrotekniska varor, som sker stickprovvis, har inte gett anledning till anmärkningar, och inspektionen har det allmänna intrycket att säljarna är medvetna om sitt ansvar.

Kravet på tillstånd av polismyndighet vid anordnande av fyrverkeri inom tätbebyggt område är uppställt för att polismyndigheterna skall kunna kontrollera att brand- och explosionsrisken elimineras så långt det är möjligt.

Vad angår frågan om informationen till allmänheten om gällande bestämmelser rörande inköp av pyrotekniska varor och tillstånd för anordnande av fyrverkerier vill jag framhålla att sådan upplysning förmedlas av fabrikanter och säljare samt, i synnerhet vid de större helgerna, av polismyndigheterna, som därvid anlitar pressen och radion. I stort sett synes denna information fylla sitt ändamål. Det ligger på detta område som på flera andra i sakens natur att inte ens en mycket intensiv och omfattande upplysningsverksamhet kan uppnå hundraprocentig genomslagskraft.

Från samhällets sida eftersträvas att de risker och olägenheter som bruket av pyrotekniska artiklar medför begränsas i görlig mån. Om det visar sig att allvarliga risker och olägenheter ändå uppstår, är jag beredd att ta upp en diskussion med de berörda myndigheterna om lämpliga åtgärder.

Med anledning av herr Börjessons fråga vill jag framhålla att tanken på förbud mot tillverkning och försäljning av enklare pyrotekniska artiklar prövats tidigare vid flera tillfällen. Den har emellertid avvisats på grund av farhågor för att ett sådant förbud skulle kunna leda till hemmatillverkning av knallskott o. d. med ökad risk för större skadeverkningar som följd.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Fru talman! I en artikel i årets första nummer av en Malmötidning fanns en lång lista över olyckshändelser och incidenter som kunde ha utvecklats till olyckor. Det berättades bl. a. om en raket som hade gått rakt igenom en vägg och där hyresgästerna genom försynen undgick skador. Jag förmodar att tidningar i de flesta städer hade eller åtminstone kunde ha haft med liknande listor på olyckor och olyckstillbud i dessa tidningars utgivningsorter under nyårsnatten.

Handelsministerns interpellationssvar, för vilket jag tackar, innehåller på slutet en huvudsats som jag tycker är det viktigaste i hela svaret, nämligen den att han är villig att ta upp en diskussion med berörda myndigheter om lämpliga åtgärder. Den föregås beklagligtvis av en negativ bisats: "Om det visar sig att allvarliga risker och olägenheter ändå uppstår."

Jag hoppas att den lilla debatt som vi här skall föra kommer att visa att det just nu är lämpligt att ta upp dessa diskussioner med de berörda myndigheterna. Jag förutspår att eventuella åtgärder som vidtas kommer att följas med mycket stort intresse av sjuka människor, av människor med nervös läggning, av poliser och förmodligen även av barnavårdsnämnder på en del platser.

Tisdagen den
4 maj 1971

*Ang. pyrotekniska
varor*

Enligt de informationer som jag har fått i ärendet från riksdagens upplysningstjänst innebär kommerskollegii inköpsföreskrifter fyra regler för inköp av fyrverkeripjäser, knallpjäser och pjäser för rökutveckling:

1. En 15-årsregel för inköp av mindre pyrotekniska varor som knallpulver och liknande.
2. En 18-årsregel för sådana varor som får inköpas utan polistillstånd.
3. Tillstånd behövs från polisen för att inköpa pyrotekniska varor som innehåller en pyroteknisk sats överstigande en viss kvantitet.
4. Vid inköp utan särskilt tillstånd får andelen knallpjäser inte överstiga 10 procent av det totala inköpsvärdet.

Handelsministern och hans informationskällor – sprängämnesinspektionen och rikspolisstyrelsen – anser att inköpsbestämmelserna efterlevs i stort. Detta är kanske riktigt, även om jag ställer mig ganska tvivlande och tydligen har kommit i kontakt med fall där efterlevnaden icke varit så stor. Det gäller då företrädesvis de mindre pyrotekniska medlen, alltså de där 15-årsgränsen skall gälla.

Nu kanske man kan säga att dessa varor inte är speciellt farliga, men det kan vara nog så enerverande för en sjuk och trött människa att utstå det intensiva smällande som förekommer flera dagar före och flera dagar efter en helg, då det enligt kutym skall skjutas och smällas. Och jag misstänker att de människor som under påskhelgen fått knallpjäser instoppade i brevlådorna till sina hyresfastigheter håller med mig om att inköpsbestämmelserna kanske icke efterlevs så särskilt strikt.

Nu kan det förstås vara så att inköpsgränserna inte är det väsentliga, även om man måste fordra att regler som finns skall efterlevas. Det är väl snarare tillämpningsföreskrifterna som bör ses över. Inköpsåldern kan ju i praktiken sättas hur högt som helst utan att man därigenom kan hindra barn att komma över de här smällande varorna.

Jag vill fråga handelsministern: Är de gällande inköpsreglerna bara giltiga vad beträffar inköpet? Säger de något om vem som skall handha dessa pyrotekniska föremål efter inköpet?

Allmänna ordningsstadgans 6 § säger, att man inte får anordna fyrverkeri inom stadsplanebelagt område utan tillstånd från polisen. Det är, vågar jag påstå, för merparten av landets invånare en i det närmaste obekant regel – såvida man nu inte sätter sig över den därför att inga åtgärder vidtas mot dem som bryter mot den. Det är väl närmast omöjligt att uppskatta hur många fyrverkerier som förekommer exempelvis i den här staden en nyårsafton. Jag förmodar att det är över tusen, kanske tiotusen, kanske ännu fler. Den som går till polismyndigheterna och frågar hur många tillstånd som beviljats får svaret att det beviljas mellan fem och tio tillstånd per år. Detta styrker mitt påstående att allmänheten inte känner till ordningsstadgans 6 § eller att man medvetet bryter mot denna i den fasta förvisningen om att så gör alla andra också.

Då kommer vi in på polisens situation dessa stora "smällarkvällar". Polisen är medveten om att av dem som anordnar fyrverkerier, exempelvis på nyårsafton, har bara en bråkdel av en promille sökt tillstånd. Polismännen måste bokstavligen blunda för att undgå att se alla de raketer som far till väders, fastän det faktiskt smäller runt öronen på dem. Jag vill fråga: Hur anser handelsministern att våra poliser skall

uppträda i en sådan situation? Och tror handelsministern att polisen har resurser att bevilja tillstånd för fyrverkeri, om alla människor vore laglydiga och ingav ansökan därom?

I interpellationssvaret säger handelsministern att tillstånd skall ges från polismyndigheterna för att dessa skall kunna kontrollera att brand- och explosionsriskerna elimineras så långt det är möjligt. Nu har jag aldrig sett ett sådant här tillstånd, och jag undrar om det däri finns stadgat att den som har fått sin ansökan bifallen också skall vidtaga några särskilda skyddsåtgärder.

Beträffande informationen till allmänheten hänvisar handelsministern bl. a. till den information som förekommer i press och radio, i synnerhet vid de större högtiderna. Jag måste beklagligtvis erkänna att de regler som omgärdar de här sakerna var för mig helt obekanta tills jag fick information från upplysningstjänsten här i riksdagen. Jag har för en del år sedan tagit del av en vädjan i radio som framfördes i samband med påskhelgen, när en kemiprofessor talade till ungdomar och varnade dem för hemmagjorda påsksmällor därför att de unga icke var kapabla att reglera de sprängande krafter som finns i sådana smällor.

Jag anser att den information som hittills förekommit varit bristfällig och endast uppfattats av ett litet fåtal, och jag vill till sist fråga så här: Förekommer den information som handelsministern talar om i form av annonser eller i form av artiklar, som bara publiceras i en del tidningar? Anser handelsministern att informationen över huvud taget kommer i så god tid inför helgerna att de människor som vill söka tillstånd hinner med att göra det?

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att till herr handelsministern få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga. Frågan aktualiserades av en mycket tragisk händelse i Skaraborgs län för en tid sedan i samband med s. k. påsksmällor. Enligt gällande förordning om explosiva varor råder mycket noggranna bestämmelser i fråga om tekniska pjäser av olika slag, och det är i och för sig tillfredsställande. Frågan är emellertid i vilken utsträckning dessa bestämmelser följs och hur man t. ex. kan utöva kontroll härvidlag.

Också på detta område tycks man ha dragit vissa åldersgränser när det gäller inköp och innehav av sådana pjäser, men även här torde det vara en mycket enkel sak att kringgå bestämmelserna. Vad är det som säger att en 18-åring inte köper de varor, som i lag är förbjudna att inhandlas av barn under 15 år, och överlämnar dessa till sina yngre kamrater? Alla känner till hur svårt det är att kontrollera dylika regler när det gäller t. ex. inköp av mellanöl och sprit.

De s. k. leksaker som påsksmällor utgör tillhör det slags varor som man enligt min uppfattning helt enkelt skulle förbjuda tillverkning och försäljning av. Ett otal exempel kan anföras där bestående skador orsakats av lekar med sådana pjäser.

I det fall som aktualiserade min fråga till statsrådet miste en 14-årig pojke sin högra hand av en icke hemgjord s. k. påksmäll. Var och en kan förstå vilken personlig tragedi detta innebär för pojken men också för hans föräldrar. Modern chockades så svårt att hon måste läggas in på sjukhus.

De fysiska och psykiska skadeverkningar som lekar med just t. ex. påksmällor kan medföra anser jag vara av så allvarlig art att man har all anledning att pröva möjligheterna att stoppa deras tillverkning och försäljning. Trots att mycket noggranna bestämmelser utfärdats på området, kan ju dessa som jag redan nämnt kringgås och men för livet åsamkas framför allt barnen. Självfallet kan man från köpmannahåll invända att om förbud utfärdas i ett fall kan det ha följdverkningar på marknaden även i fråga om andra varor av samma slag. Detta är emellertid inget argument mot att de pjäser förbjuds som bevisligen i många fall lett till svåra skador.

Herr talman! Jag är medveten om att det inte är opportunt att komma med förslag om förbud, men då uppenbara skador orsakats och sociala olägenheter av den art som jag redovisat uppstått är enligt min mening enda sättet att komma till rätta med missförhållandena – åtminstone i fråga om s. k. leksaker av typen påksmällor – att förbjuda dem.

Jag ber, herr talman, att än en gång få tacka för svaret.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Jag tror att man först bör påminna sig att vanan att ett par gånger om året med dunder och brak hälsa antingen nyår eller påsk är en hos svenska folket ganska djupt rotad tradition. Personligen står jag rätt främmande inför värdet av sådana pyrotekniska upplevelser, men tydligen är de för både gammal och ung en t. o. m. omistlig del av både nyårs- och påskfirandet.

Detta gör att man har tvekat inför förbud, helt enkelt för att man fruktar att folk då skulle skaffa sig egna hemgjorda substitut som skulle ställa till bra mycket större elände än de fabrikstillverkade. Man har försökt utforma reglerna och bestämmelserna så att detta skulle kunna hållas inom gränsen för ett ganska oskyldigt sällskapsnöje och att man med olika metoder skall kunna beivra överträdelser och framför allt sådant som skapar otrevnad eller hälsorisker för andra eller för dem som själva använder dessa produkter. På detta som på andra områden, där själva hanteringen kan ifrågasättas därför att den innehåller riskmoment, är det alltid besvärligt för samhället att hitta lösningar på problemen.

När det gäller de här pyrotekniska artiklarna tror jag att de regler som finns ger en ganska god säkerhetsmarginal om de verkligen tillämpas, och det framgick väl ganska klart av de båda talarnas anföranden att även de är av den åsikten. Problemen är av två slag: det ena är att pyrotekniska varor används av minderåriga och barn som inte förstår riskerna, det andra är att det under hanteringen kan inträffa olyckor och kanske också att man är obetänksam i fråga om de obehag som man utsätter andra för.

Det material som vi har tittat på för att försöka göra en bedömning av om det under senare tid har blivit värre på detta område tydde inte på

detta. Jag är medveten om att Malmö, som herr Petersson i Röstånga påminde om, utsattes för en rad incidenter under nyårsnatten i år och att polisen fick göra flera ingripanden. Men vi fick det bestämda intrycket att Malmö var ett klart undantag. Det kan inte hindra att vi skall göra en motsvarande materialinsamling beträffande vad som hände under påsken för att kunna ställa samman erfarenheterna från både nyår och påsk och se om det utvecklats olika slag av varianter – framför allt om man börjat använda sådana här smällare för att skrämma gamla eller sjuka människor; en sådan utveckling måste vi hålla ögonen på.

När det gäller frågan huruvida man i detta läge skulle överväga skärpningar antingen av lagstiftningen eller av tillämpningen av den är jag för närvarande litet tveksam. Att höja åldersgränsen eller, som herr Petersson i Röstånga snuddade vid, att utsträcka lagstiftningen till att omfatta inte bara inköp utan också användning av dessa artiklar tror jag är en praktiskt omöjlig väg – det måste vara alltför lätt att här etablera den enklaste sortens langning av knallskott och andra knalldon som äldre kamrater köper och sedan överlåter till de yngre. Vi vet hur svårt det är att kontrollera langning på andra områden, och jag tror inte på möjligheten att göra något åt förekomsten därav på detta område. Däremot kan det naturligtvis diskuteras hur stort det sortiment skall vara som står till förfogande på marknaden, hur kraftiga artiklar som skall få förekomma osv. Vid en överläggning om tillämpningen av bestämmelserna kan det finnas anledning att ta upp sådana frågor till diskussion.

När det gäller polisens handläggning av ärenden som gäller fyrverkerier tror jag att herr Petersson i Röstånga något har missförstått lagstiftningens innebörd. Om man släpper upp en enklare raket från en balkong är det inte att betrakta som ett fyrverkeri för vilket polisens tillstånd krävs. Av den information som polisen lämnar framgår att det är vissa fyrverkerier, dvs. större och mera påkostade sådana, som man behöver ha tillstånd för. Det har samband med att ett stort lager av sådana artiklar kan innebära en brandrisk. Frågan huruvida polisen verkligen får information i förväg om alla fyrverkerier som är av den arten att de bör anmälas och för vilka polistillstånd fordras kan jag inte svara på, men det kan finnas anledning att även granska den frågan och en kontakt med rikspolisstyrelsen bör kunna tas från min sida.

När det slutligen gäller informationen tror jag nog att polisen gör vad som rimligtvis kan göras. Den arbetar bl. a. med pressmeddelanden. Jag tror att herr Petersson har haft otur när han försökt bevaka informationsverksamheten från polisens sida. Jag har själv observerat att tidningar och även radio har tagit upp påminnelserna från polisen både om riskerna med de här övningarna till nyår och påsk och om de regler som gäller för försäljning och annat. Vidare har man gått ut till skolorna med cirkulär där man vill tala om för ungdomarna vilka regler som gäller, och slutligen har också i broschyrer till hushållen beskrivits hur lagstiftningen ser ut och vilka försiktighetsåtgärder som skall vidtas vid användning av pyrotekniska varor.

Jag tror alltså att lagstiftningen som den nu ser ut bör ge ett tillräckligt utrymme både för en information och för en kontroll av efterlevnaden av reglerna som är tillfredsställande. Sedan är det fråga om

hur man når ut med informationen och vilka resurser polisen faktiskt har på nyårsnatten, vid påsk och vid valborgsmäss när det gäller att hinna uppmärksamma alla de incidenter som kan uppstå och framför allt att förebygga dem. Men det måste vara en annan diskussion än den här som kan ge svar på den frågan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Påsksmällarna är sannerligen inga oskyldiga sällskapsnöjen, det kan man bli förvissad om när man tar del av den olycksstatistik som följer i deras spår.

Handelsminister Feldt vill inte vara med om en skärpning av lagstiftningen; han anser att det inte är en framkomlig väg. Likaså avvisar han tanken på ett förbud på grund av farhågor att det skulle kunna leda till en hemmatillverkning av knallskott, och dylika påsksmällor skulle innebära större risker för skadeverkningar. Detta resonemang skulle jag vilja bemöta så här: Trots att man enligt gällande bestämmelser kan köpa påsksmällor förekommer det ändock hemmagjorda sådana. Genom ett förbud kommer otvivelaktigt bruket att minska, eller rent av upphöra. Genom att påsksmällor får säljas legaliserar vi bruket av dylika, märk väl, farliga leksaker.

Jag har vid några tillfällen i samband med interpellationer haft överläggningar med statsrådet Camilla Odhnoff om krigsleksaker och lekvänliga leksaker för våra barn, och jag har funnit att statsrådet Odhnoff och jag har kommit ganska väl överens om att man skall se till att barnen får god lekmateriel och samtidigt en god lekmiljö. För en tid sedan beslutade vi här i riksdagen att anslå medel för inrättandet av ett statligt lekmiljöråd och det kanske finns anledning att be ledamöterna i lekmiljörådet att ta sig en funderare på hur man skall kunna komma till rätta med ofoget med dessa påsksmällor. Därmed kan lekmiljörådet eventuellt få möjlighet att via de kanaler det har åstadkomma en annan tingens ordning.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag kan hålla med handelsministern om att det vore lämpligt att man som en första åtgärd begränsade det rikhaltiga sortiment av knallpjäser som för närvarande finns i marknaden. Men jag tror ändå, herr handelsminister, att man borde stadga att de som inköper varorna verkligen har ett ansvar för dem och att de har ansvaret för de olyckor som eventuellt inträffar i samband med dessa pjäser.

När det gäller frågan hur polisen skall uppträda har de poliser som jag talat med haft samma uppfattning som jag, nämligen den att de egentligen bör beivra uppskjutningar av raketer i de fall där det inte finns tillstånd. Men poliserna kan inte göra det, utan de koncentrerar sig i stället på att upptäcka de barn som sysslar med knallpjäser, och det tycker jag är en charmant lösning som de själva har hittat på.

I fråga om informationen måste jag säga att vad som sägs om cirkuläret till skolorna förvånar mig, eftersom jag har varit lärare i 15 år men över huvud taget aldrig sett något sådant cirkulär. Det fungerar tydligen inte, även om cirkuläret finns.

Sedan kan man fråga sig om informationen — som jag har undgått — kommer i rätt tid. Jag hade ett samtal med en polisman, som gjorde mig uppmärksam på detta problem. Han sade att det var några personer som på nyårsaftonen hade läst en artikel om att man skulle ha tillstånd från polisen. De begärde alltså samma dag detta tillstånd, men det kunde inte polisen klara av, så de fick gå hem och skjuta av sina raketer utan tillstånd.

Av en händelse hörde jag valborgsmässoafton på morgonen en information i radio, där Sveriges pälsdjuruppfödarförening varnade för att skjuta upp fyrverkerier eller avlossa skott i närheten av minkfarmar. Man fick upplysningen att detta kunde försäkra skador för hundratusentals kronor. Däremot förekom icke, vilket jag tycker var beklagligt, någon information i detta sammanhang om att den som önskar anordna fyrverkeri inom stadsplanlagt område egentligen har skyldighet att ansöka om tillstånd hos polisen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. Sveriges Radios nyhetsförmedling

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Ahlmarks* (fp) den 13 april framställda interpellation, nr 100, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig om regeringen fortfarande anser att i radio-TV — med ett citat ur propositionen 1966:136 — ”en långt gående spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer är ur opinionsbildningens synpunkt önskvärd”, och om genom Sveriges Radios praktiska handlande denna målsättning för nyhetsförmedlingen kan förändras eller uttunnas utan ett nytt riksdagsbeslut.

Regeringen har inte funnit anledning att ompröva de grundläggande resonemang i fråga om nyhetstjänstens organisation vid Sveriges Radio som redovisas i propositionen 1966:136. Svaret på interpellantens första fråga är alltså att regeringen fortfarande delar den principiella syn på frågan som kommer till uttryck i den citerade meningen i nämnda proposition. I detta sammanhang bör också beaktas vad som sammanfattningsvis anförts i propositionen i fråga om nyhetstjänstens organisation. Härvid sägs att frågan om det förordade arrangemanget är ändamålsenligt eller bör ersättas med något annat system först kan avgöras sedan en tids erfarenhet vunnits.

Svaret på interpellantens andra fråga är självfallet att endast statsmakterna kan ändra de riktlinjer som de givit för programverksamhetens organisation. Den översyn av nyhetstjänstens organisation och ekonomi som nu pågår inom Sveriges Radio kan väntas belysa de för- och nackdelar som det nuvarande systemet medför. Om Sveriges Radio mot bakgrund härav skulle finna behov av ändringar eller kompletteringar av statsmakternas riktlinjer, utgår jag från att företaget kommer att underställa frågan statsmakternas prövning.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Får jag citera några ord ur proposition nr 27 från i år. Det står så här: "Det råder i dag allmän enighet om att den tidigare beskrivna koncentrationsprocessen innebär risker för att nyhetsförmedling och åsiktsbildning monopoliseras och att den därmed hotar demokratins funktionsduglighet." Det är hårda ord men de har en viss täckning. Om man koncentrerar makten över den förmedlade och kommenterade nyheten till någon enda redaktion – i sitt område eller i landet i sitt respektive medium – finns det risker att monopoliseringen "hotar demokratins funktionsduglighet", som finansministern skrev – om presstödet.

Den värderingen gäller inte bara det tryckta ordet utan också etermedia. Här finns skillnader i funktioner och förutsättningar. Men grundidén om att makten över den förmedlade och kommenterade nyheten bör spridas till fler gäller också för radio och TV. Här kan vi naturligtvis ta upp en debatt om monopolet i etermedia. Jag skall inte göra det utan utgå från riksdagens beslut 1966 och vad som hänt sedan dess med nyhetsförmedlingen i televisionen.

För snart fem år sedan gjorde riksdagen en kompromiss. Man sade nej till tanken att nyhetsförmedlingen i de båda kanalerna skulle skötas av en och samma redaktion. Man sade också nej till idén att nyhetsförmedlingen skulle handhas av två från varandra självständiga redaktioner. I stället inrättade man "en gemensam nyhetsredaktion som en service åt de självständiga programenheterna", som propositionen formulerade det. Den skulle få till uppgift att "svara för insamling, bearbetning och utsändning av korta nyhetsprogram av enbart faktagivande karaktär i radio och television". "De olika programenheterna", fortsatte propositionen, "bör vara fria att söka också andra nyhetskällor men koncentrera sina insatser på kommentar, analys och reportage".

Men samtidigt sade propositionen att det här var "ett besvärligt avvägningsproblem. I vad mån arrangemanget är ändamålsenligt eller bör ersättas med något annat kan avgöras först sedan en viss tids erfarenhet vunnits."

Nu har vi en del erfarenhet. Vad säger den oss?

Först och främst har det inte gått så som riksdagen beslutade 1966. Den gemensamma redaktion, som skulle vara "service åt de självständiga programenheterna", har svällt till den dominerande nyhetsredaktionen på TV. Den skulle ge "korta nyhetsprogram av enbart faktagivande karaktär" – i stället har den helt suddat ut gränsen mellan fakta och kommentarer och tagit över TV 1:s löpande nyhetsrapportering. Sitter vi mellan 7 och 8 på kvällen och ser TV finner vi TV-Nytt, dvs. den centrala redaktionen, först 10 minuter i TV 2 och sedan, halv 8, i nära 30 minuter i TV 1. Vad därutöver är är Rapport i 20 minuter: TV 2:s vitala, dagliga nyhetsmagasin.

När riksdagen fattade sitt beslut tolkade den ansvarige – det var dåvarande kommunikationsministern Olof Palme – beslutet så här i andra kammaren: TV-Nytt skulle ge "gemensamma korta nyhetsbulletiner". Sedan kan kanalerna, menade Palme, satsa desto mer "på den andra delen av nyhetsprogrammen, dvs. på reportage, på analyser och

kommentarer”.

Så har det alltså inte blivit. Den gemensamma nyhetsredaktionen har dels nyhetsbulletiner i TV 2, dels har den övertagit TV 1:s nyhetsförmedling i fråga om både telegram och kommentarer. I dag på TV lär ungefär 250 personer syssla med daglig nyhetsförmedling – den siffran rymmer också distrikten, korrespondenterna, sporten och litet till. Av dem är för närvarande drygt 150 anställda vid den centrala nyhetsredaktionen, dvs. långt över hälften. Av återstoden arbetar omkring hälften vid TV 2:s Rapport, alltså mindre än 50.

I det läget tillsätter styrelsen för Sveriges Radio en nyhetsutredning. Den skall lägga fram förslag om nyhetsorganisationen och dra nytta av erfarenheterna. För någon månad sedan fick vi höra genom läckor i pressen att en majoritet i den utredningen i stället för att stärka mångfald och konkurrens ville bygga ut den centrala nyhetsredaktionen och troligen avskaffa programmet Rapport.

Det var ganska sensationella uppgifter, och pressdebatten blev het. Tidningar av olika politisk färg protesterade mot planerna att mer än nu centralisera nyhetsförmedlingen i TV i stället för att öka mångfalden. Framför allt gav man stöd åt den skickliga satsning på ett eget dagligt nyhetsprogram som TV 2 har genomfört genom Rapport. Att det mest spännande programmet skulle vara det som försvann var för många en egendomlig och oroande tanke.

En sådan ytterligare förstärkning av den centrala och gemensamma nyhetsredaktionen skulle strida mot riksdagens beslut 1966. ”En långt gående spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer är ur opinionsbildningens synpunkt önskvärd”, sade man 1966 i propositionen. Jag tackar utbildningsministern för svaret på min interpellation; det visar att regeringen håller fast vid den värderingen. Jag är också glad över att Ingvar Carlsson nu så klart har slagit fast att ”endast statsmakterna kan ändra de riktlinjer som de givit för programverksamhetens organisation”. Det betyder att planerna på en ytterligare centralisering inte kan genomföras utan att riksdagen fattar ett nytt beslut i saken.

Skall då riksdagen göra det? Bör TV-Nytt ytterligare förstärkas, TV 2:s egen nyhetsförmedling försvagas?

Här finns schematiskt två sätt att se på TV:s nyhetsprogram. En grupp bedömare, som jag vill kalla för ”centralister”, tror inte att tävlan och mångfald är särskilt stimulerande, är rädda att TV-nyheterna kan bli för självständiga eller för kritiska. En annan grupp, som jag vill kalla för ”pluralister”, menar att mångfalden har ett värde i sig, att det är bra att olika människor och olika redaktioner självständigt värderar nyhetsflödet, att fler kommentarer ger fler aspekter och hindrar en enda nyhetsbedömning att slå sig fram genom dominans och brist på alternativ.

Var finns då centralister och pluralister i det svenska samhället? Jag skall undvika en partipolitisk beskrivning av den motsättningen. I stället har jag en känsla av att, grovt beskrivet, centralisterna oftare finns i en äldre generation än i en yngre, oftare bland de mycket etablerade i samhällsliv och organisationer än bland de mer fristående, oftare bland dem som saknar egen erfarenhet av nyhetsjournalistik än bland dem som

Nr 75

Tisdagen den
4 maj 1971

Ang. Sveriges Ra-
dios nyhetsför-
medling

Tisdagen den
4 maj 1971

*Ang. Sveriges Ra-
dios nyhetsför-
medling*

har en sådan bakgrund. Pluralisterna finns på motsatt sätt oftare bland yngre, bland dem som inte är eller inte känner sig tillhöra det s. k. etablissemangct, och bland dem som själva sysslar med nyhetsförmedling. Visst finns här många undantag på olika kanter, men jag tror att den bild jag har givit är någorlunda korrekt.

Det mönstret är inte särskilt svårt att förklara. Bland makthavare av olika slag – inom riksdag och regering, organisationspampar, ledande i förvaltning och näringsliv m. fl. – kan det ofta vara praktiskt och mindre störande med en enda nyhetsredaktion, som då med nödvändighet måste bli mer ”officiell” och mer försiktig. Men för den stora allmänheten måste det kännas tryggare med två eller fler nyhetsredaktioner, som kan vara mera kritiskt värderande genom att de inte känner tyngden av att vara ensamma på plan. Jag tror att många TV-tittare har glatt sig över Rappports analyser och intervjuer – de har ofta varit mer inträngande och mer respektlösa än TV-Nytt.

Skall vi därför förändra det nuvarande läget, så bör det vara i pluralisternas riktning, inte tvärtom. Jag är personligen skeptisk till en gemensam nyhetsredaktion. Den sväller så lätt och så snabbt till kommentarer och längre reportagebitar. Att göra skillnad mellan ”nyhetsbulletin” och ”nyhetskommentar” är ofta svårt eller omöjligt. Men avskaffar man den gemensamma nyhetsredaktionen, så kräver självfallet också det ett nytt riksdagsbeslut.

Om det som nu är TV-Nytt ändå skall finnas kvar, bör det bantas ner till främst telegramuppläsning, medan två självständiga nyhetsredaktioner, en i TV 1 och en i TV 2, sköter analyser, kommentarer och reportage. Jag tror nog det kommer att visa sig att *från kostnadsynpunkt* är inget av alternativen särskilt underlägset eller särskilt överlägset. Det som riskerar att kosta mer genom dubblering vägs upp av de besparingar som konkurrensen tvingar fram.

Nu får vi se hur pressdebatten kommer att påverka nyhetsutredningen i Sveriges Radio. Uttalanden i pressen tyder på att några av dem som för ett tag sedan hotade att ingå i en majoritet för den centralistiska synen nu börjat tänka om. Och jag utgår från att vad än nyhetsutredningen till slut lägger fram så bör det bli offentligt och diskuteras öppet *innan* Sveriges Radios styrelse fattar sina beslut. Att statsmakterna bör hålla fast vid kravet på ”en långt gående spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer”, som propositionen sade 1966, är självklart. Jag hoppas att utbildningsministern nu än en gång vill slå fast den värderingen.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Förra torsdagen berörde jag här i kammaren i anslutning till kulturutskottets betänkande om rundradioanläggningar frågan om Sveriges Radios nyhetsförmedling. Jag konstaterade att något ingripande från det ansvariga statsrådets sida inte hade gjorts för att hävda företagets skyldighet att följa riksdagens beslut 1966, trots att det hade varit befogat. Jag antog vidare att utbildningsministern inte meddelat företaget att de planer på en centralisering av nyhetsförmedlingen, som påstås vara å bane vid den översyn som pågår inom företaget, inte kan godtas.

Utbildningsministern avlyssnade mitt anförande men fann det tydligen

Tisdagen den
4 maj 1971

*Ang. Sveriges Ra-
dios nyhetsför-
medling*

inte befogat att då gå i svaromål.

Herr Ahlmarks interpellation citerar propositionen 1966:136 om att en gemensam nyhetsredaktion skall inrättas som en service åt de självständiga programenheterna. Det kan vara av ett visst intresse att citera propositionen vidare:

”Kritik har dock i den allmänna debatten framförts mot denna modell. Man har bl. a. menat att en tävlan även när det gäller korta och mer faktabetonade nyhetssändningar är väsentlig för den generella programstandarden. Man har också pekat på att den avsedda besparings-effekten helt eller delvis kan bli illusorisk om såväl den gemensamma nyhetsredaktionen som programledningarna bestämmer sig för att be-handla samma nyhet. Detta med hänsyn till att gränsen mellan nyhet och kommentar ofta är flytande. — Vid min prövning har jag funnit att kritiken mot den redovisade modellen med sammanhållen nyhetsorgani-sation i flera avseenden kan vara berättigad. När jag likväl förordar en organisation med gemensam nyhetsredaktion är det främst av kostnads-skäl.”

I debatten i andra kammaren i december 1966 framhöll dåvarande kommunikationsministern Olof Palme: ”Också när det gäller nyhetsbulle-tinerna är en samplanering av värde. Det har påståtts att vi skulle få en enhetlig nyhetsavdelning i TV enligt det föreliggande förslaget. Så är naturligtvis inte fallet. I stället är det meningen att man skall ha gemensamma korta nyhetsbulletiner. Det skulle i någon mån fungera som det nuvarande Aktuellt, där man först har nyhetsuppläsning under tio minuter och därefter Aktuellt. Om de första bulletinerna, som är ganska kostsamma, är gemensamma för de båda kanalerna, kan man satsa så mycket mer på den andra delen av nyhetsprogrammen, dvs. på reportage, på analyser och kommentarer. — — — Jag skall gärna medge att detta är den punkt i förslaget som jag känner den största tveksamheten inför; det har nämligen framförts en hel del vägande kritik mot detta system, bl. a. har det sagts att man kanske ändå inte kommer att kunna göra de beräknade inbesparingarna och att det kanske därför är lika gott att helt dela på de olika kanalernas nyhetsavdelningar. Vi har därför sagt oss att vi får lov att pröva oss fram under uppbyggnadstiden — — —”

Jag anser det fullt klart att herr Palme här talat för en intern konkurrens då det gäller nyhetsförmedlingen men att han av kostnadsskäl ansett sig böra göra det avsteget från sin principiella inställning att han förordat en gemensam nyhetsredaktion som ett serviceorgan för de båda självständiga enheterna.

Företaget har emellertid gått en annan väg. Den gemensamma redaktionen har fått växa ut i en häpnadsväckande omfattning. Reportrar och kommentatorer har anställts, trots att kommentarer och analyser, enligt riksdagsbeslutet, inte skulle göras av denna redaktion. Den beslutade försöksverksamheten har sålunda aldrig ägt rum. Nu uppges det att Sveriges Radio — av kostnadsskäl — överväger att slå samman de tre nyhetsenheterna till en.

Det verkar som om det varit en medveten politik från företagets sida: en, numera icke längre anställd, biträdande nyhetschef har t. o. m. i företagets interna tidning Antennen förra året skrivit: ”Många kolleger

går och bär Kungl. Maj:ts proposition i portföljerna. Högläsning av denna akt är på modet. Förr läste man Uppenbarelseboken. Riskerna är desamma." Ordföranden i Sveriges Radios styrelse, Per Eckerberg, lär enligt en artikel i Aftonbladet stöda tanken på en centraliserad nyhetstjänst.

Herr Ahlmark har nu fått ett lugnande besked som svar på sin interpellation: det är statsmakterna som skall ändra på riktlinjerna för programverksamhetens organisation. Men vad jag och herr Ahlmark här relaterat ter sig dock så uppseendeväckande, att jag finner mig ha anledning att upprepa vad jag sade i torsdags, men nu i form av två frågor till utbildningsministern:

1. Vad är skälet till att utbildningsministern, eller hans företrädare, inte ingripit, då Sveriges Radio så uppenbart avvikit från vad riksdagen beslutat?

2. Vore det inte skäl att direkt till företaget meddela vad utbildningsministern här i dag anfört, nämligen att regeringen fortfarande delar den principiella syn på Sveriges Radios nyhetsförmedling, som propositionen 1966 gav uttryck för – det måste väl vara meningslöst för företaget med en utredning om denna inriktas på ett resultat som direkt strider mot denna principiella syn?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Fru Mogård klagade något, åtminstone uppfattade jag det så, över att jag inte svarade i samband med den tidigare debatten. Det var emellertid så att herr Ahlmark hade interPELLERAT, och jag tycker nog att det då är riktigt att ge ett svar till interpellanten. Vi har funnit detta sammanhang vara det lämpliga.

Också på en annan punkt måste jag anmäla en avvikande mening gentemot fru Mogård. Om jag uppfattade fru Mogård rätt var det hennes avsikt, att jag på något sätt skulle meddela denna utredning att ett förslag som innebar en centralisering ej kunde godtas.

Denna utredning är inte tillsatt av mig – det är Sveriges Radio som själv tillsatt den – och utredningen har självfallet möjligheter att föreslå precis vad den vill. Det kan jag inte påverka. En helt annan sak är att den inte kan genomföra, vare sig på egen hand eller med hjälp av Sveriges Radios styrelse, vad den eventuellt skulle vilja. Det beror helt på innebörden av de förslag som utredningen kan komma att framlägga.

Jag vill som svar på fru Mogårds andra fråga i detta sammanhang referera vad styrelsens ordförande, Per Eckerberg, uttalar. Han säger följande om detta problem: "Om det då visar sig att styrelsen eventuellt vill ha en organisation som icke står i överensstämmelse med av regering och riksdag beslutade riktlinjer för verksamheten, kommer styrelsen att underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning." Det är alltså ett klart besked från styrelsens ordförande. Uttalandet gjordes den 6 april i år.

Den första fråga som fru Mogård ställde skulle jag vilja besvara något utförligare. Det svaret innehåller också det ytterligare klarläggande som herr Ahlmark ville ha.

Enligt 1966 års riktlinjer modifierades på vissa punkter, framför allt av kostnadsskäl, principen om självständiga programenheter. Det gällde

bl. a. bevakningen av stora evenemang, det gällde musikområdet och det som i dag diskuteras, nämligen den renodlade nyhetstjänsten. Den modell för nyhetstjänstens organisation som skisserades i propositionen var – och det sades klart ifrån – att betrakta såsom ett försök till lösning. Om systemet inte skulle hålla på sikt, fanns här möjligheten att överväga en annan ordning.

När det gäller Sveriges Radios tillämpning av statsmakternas riktlinjer i fråga om nyhetstjänstens organisation vill jag påpeka att det här, som jag underströk, är fråga om en försöksverksamhet. Det bör observeras att i riktlinjerna inte ges några fasta hållpunkter beträffande t. ex. den centrala nyhetsredaktionens personalantal eller nyhetssändningens exakta längd. En sådan detaljreglering från statsmakternas sida skulle vara både olämplig och, tror jag, väldigt svår att genomföra.

Utvärderingen av hittillsvarande verksamhet pågår nu, som det har sagts, inom Sveriges Radio, och i detta läge vill jag inte anlägga vare sig positiva eller negativa synpunkter på det sätt varpå Sveriges Radio valt att tills vidare lösa de besvärliga avvägningssproblemen. Däremot avvaktar naturligtvis även jag med allra största intresse det resultat som utredningen kommer fram till och de åtgärder som från regeringens och riksdagens sida därav eventuellt kan bli nödvändiga.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag fattar utbildningsministerns sista meningar så att vad denna utredning kommer fram till kommer att offentliggöras och diskuteras *innan* Sveriges Radios styrelse fattar sina beslut. Eftersom utbildningsministern avvaktar utredningens resultat med stort intresse, kan jag väl tillägga att jag tror att den avvaktas med stort intresse också av den intresserade allmänheten, av pressen och av företrädare för andra partier än utbildningsministerns.

Det är alldeles riktigt, som Ingvar Carlsson sade, att det inte har varit fråga om någon "detaljreglering" av försöksverksamheten. Men om man jämför det som har inträffat de senaste åren med TV-Nytt, som har haft dels nyhetsbulletiner i TV 2, dels både nyhetsbulletiner och nyhetskommentarer i TV 1 och därmed tagit över TV 1:s dagliga nyhetsrapportering, står det knappast i överensstämmelse med de uttalanden som gjordes i propositionen 1966 och av Olof Palme.

Men vi kan ju lämna detta; framtiden är mer intressant. Jag har fattat det så att utbildningsministern ganska bestämt ändå slår vakt om de positiva uttalandena i propositionen från 1966.

Det är bara en sak jag skulle vilja invända mot, och det gäller inte vad statsrådet Carlsson har sagt i dag. På några ställen i debatten – inte särskilt många – har man menat att Rapport inte är någon institution. Program kommer och går, och de kan läggas ned litet hur som helst. Jag tror att det var Per Eckerberg som sade så i början av april i Aftonbladet.

Jag tycker att det är ett felaktigt synsätt. Frågan om Rapport – eller vad det program kallas som har ungefär samma funktioner som Rapport – är ganska viktig. Det gäller ju helt enkelt om TV 2 skall ha en självständig nyhetsredaktion, som kan göra daglig nyhetsförmedling på ett valt och inträngande sätt. Om TV 2 inte hade gjort det, hade ju

TV-Nytt haft monopol på den dagliga nyhetsförmedlingen i TV, alltså telegram och kommentarer till telegram samt reportage i dagsfrågor. Det är ju den *dagliga* nyhetsförmedlingen som diskussionen här handlar om, inte om program som då och då kan ta fram en eller ett par aktuella frågor och diskutera dem. Det är en väldig skillnad mellan dagliga nyhetsmagasin på fasta tider, som redovisar och kommenterar dagens nyheter, och andra program som tar upp en eller några frågor, inte nödvändigtvis de dagsaktuella, och kommenterar dem.

Någon har träffande sagt att frågan, om Rapport skall finnas kvar, gäller om TV 2 skall "tjänstgöra som en dagstidning eller en veckotidning". Den beskrivningen innebär ingen kritik mot veckotidningar. De har ju andra uppgifter och förutsättningar. Men våra två TV-kanaler bör, som jag ser det, tjänstgöra som "dagstidningar" i den meningen att de redovisar dagens nyheter och inte överlåter den uppgiften till en väldig central nyhetsredaktion som tar hand om båda kanalerna.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Nej, det är klart att det inte gavs några fasta hållpunkter för företaget att organisera försöksverksamheten. Men var och en kan ju konstatera att de korta bulletinerna inte längre existerar som det talades om i propositionen, och det var ju en bra ledtråd hur man skulle organisera det hela i varje fall.

Det är märkligt med denna enorma känslighet för inblandning i företaget Sveriges Radios angelägenheter. Jag tycker allt att det ansvariga statsrådet skall kunna påpeka för företaget om det avviker från riksdagens beslut. Jag har här ett citat ur den socialdemokratiska tidningen Folkbladet Östgöten, som säger:

"Det mest egendomliga som hänt med nyhetsförmedlingen sedan detta riksdagsbeslut fattades är att chefen för den gemensamma redaktionen utan ingripande uppifrån fått sabotera riksdagsbeslutet,
— — —.

Det vore på tiden att statsrådet Ingvar Carlsson, som är den politiskt ansvarige för att riksdagsbeslutet följs, griper in och ställer förhållandena till rätta."

Jag uttryckte mig ju något mildare.

Vad sedan beträffar min andra fråga så var det inte min avsikt att man skulle meddela utredningen utan meddela företaget det som statsrådet Ingvar Carlsson i dag har sagt från talarstolen här. Jag tyckte mera det var en serviceåtgärd.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag tror det är en väldig underskattning av Sveriges Radios nyhetsförmedling att vad jag här har sagt inte skulle nå fram till dels de anställda på Sveriges Radio, dels företagets ledning, dels allmänheten. Vad vi här har sagt når nog de närmast berörda och en stor grupp av övriga medborgare.

Sedan ändrar jag inte min principiella ståndpunkt att jag bör vara utomordentligt återhållsam med inblandning i Sveriges Radios angelägenheter. Det har jag fått påpekat här i kammaren i andra sammanhang. Den

principiella linjen tror jag man skall vara mycket aktsam att överskrida. Det förändras alltså inte av om fru Mogård nu för en gångs skull skulle ha fått sällskap med en socialdemokratisk tidning. Det händer att jag får sällskap med borgerliga tidningar ibland, men jag lovar att inte återropa det mot fru Mogård.

Herr Alhmark tog upp en fråga som egentligen inte skall riktas till mig, nämligen om utredningen kommer att offentliggöras. Det har jag i och för sig inte något inflytande över eftersom det är styrelsen som har tillsatt utredningen, men jag förutsätter att det blir synnerligen svårt för Sveriges Radio att bedriva en politik på detta område, klargöra sina ställningstaganden, utan att motivera på vilket sakmaterial man stöder sig. Det föranledde mig att säga att jag avvaktade med intresse vad denna arbetsgrupp har kommit fram till för ståndpunkter och resultat.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Jag kan i och för sig citera fler tidningar, både socialdemokratiska och andra, med samstämmiga krav på ingripanden. Men inte heller detta lär väl övertyga statsrådet Carlsson.

Det är naturligtvis att hoppas att denna debatt når fram till Sveriges Radio. Alla kanaler fungerar tydligen inte särskilt bra i alla fall. Riksdagens beslut år 1966 har i varje fall haft svårt att tränga fram.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag är ju inte lika polemiskt lagd som de båda föregående talarna! Jag tänker verka litet förmedlande här i mitt sista inlägg med ett citat från en tidning, som i denna fråga har fru Mogårds åsikter och herr Carlssons partifärg, nämligen från Aftonbladet den 5 april:

”Det blev i stort sett bara Rapport som stod för mångsidigheten, och därför har de som nu kräver centralisering och monopol aldrig accepterat detta program. — —

Men verkligheten är förvirrande och mångsidig. Det är ett livsviktigt krav att variation och mångsidighet så långt som över huvud taget är möjligt bevaras inom massmedia, såväl i radio-TV som inom pressen.”

Jag skulle föreställa mig att herr Carlsson, fru Mogård och jag skulle kunna instämma i detta citat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1459–1466 till civilutskottet och
nr 1467 till justitieutskottet.

§ 11 Föredrogs, men bordlades åter finansutskottets betänkanden nr 16–18, skatteutskottets betänkande nr 26, lagutskottets betänkanden nr 9 och 11, utrikesutskottets betänkanden nr 3–7, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 22–24, socialutskottets betänkanden nr 13–15, kulturutskottets betänkande nr 11, utbildningsutskottets betänkande nr 10, jordbruksutskottets betänkanden nr 29 och 30 samt inrikesutskottets betänkanden nr 7 och 12.

§ 12 Herr förste vice talmannen meddelade att inrikesutskottets betänkande nr 7 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 13 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 116 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 27 i anledning av motioner angående expeditonsavgiften för bevis om förvärv av svenskt medborgarskap

Nr 28 i anledning av motioner om fördelning av kommunalskatt mellan hemortskommun och fritidskommun m. m.

Nr 29 i anledning av motion om sänkning av repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen

Justitieukskottets betänkande:

Nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/1971 i vad avser anslag inom justitiedepartementets verksamhetsområde

Utbildningsutskottets betänkande:

Nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social utbildning och forskning m. m. jämte motioner.

§ 15 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1468 av herr *Sjöholm*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m.

Nr 1469 av herr *Tobé*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m.

§ 16 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 3 maj av

Nr 216 Herr *Helén* (fp) till herr utrikesministern angående utfärdandet av pass och visa;

Kan Utrikesministern bekräfta att obehörigt utfärdande av pass och visa för vissa grekiska medborgare förekommit samt vilka slutsatser Utrikesministern i så fall är beredd att dra av det inträffade?

den 4 maj av

Nr 75

Tisdagen den
4 maj 1971

Nr 217 Herr *Gustafson* i Göteborg (fp) till herr handelsministern
angående Sveriges möjligheter till associering med EEC:

Hur bedömer statsrådet efter sina sonderande samtal i Europa
möjligheterna för Sverige att få en associering med EEC på villkor som
är förenliga med vår neutralitetspolitik?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 19.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert